

TARPTAUTINIS PENKIOLIKMEČIŲ TYRIMAS
PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT
OECD PISA 2015

FINANSINIO RAŠTINGUMO
ATASKAITA

Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*) yra vienas iš tarptautinių lyginamųjų tyrimų, kuriuos inicijuoja ir vykdo Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, EBPO (angl. *Organization for Economic Co-operation and Development*, OECD), interneto svetainė: <https://www.oecd.org/pisa/>

Lietuvoje PISA tyrimą koordinuoja Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (A. Volano g. 2, LT-01516 Vilnius, interneto svetainė: www.smm.lt).

PISA valdybos narė dr. Rita Dukynaitė

(tel.: (8 5) 219 1123, el. paštas: rita.dukynaite@smm.lt)

Lietuvoje PISA tyrimą vykdo Nacionalinio egzaminų centro Mokinių pasiekimų tyrimų ir analizės skyrius (M. Katkaus g. 44, LT-09217 Vilnius, tel.: (8 5) 275 6180, interneto svetainė: www.nec.lt).

PISA tyrimo Lietuvoje koordinadorius Mindaugas Stundža

(tel.: (8 5) 250 2797, el. paštas: mindaugas.stundza@nec.lt)

PISA finansinio raštingumo tyrimo partneris yra Lietuvos bankas (Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius, interneto svetainė: www.lb.lt).

PISA ataskaitą rengė:

dr. Rita Dukynaitė, dr. Ramutė Skripkienė,
Mindaugas Stundža, dr. Natalija Valavičienė

PISA ataskaitą maketavo:

Greta Baliutavičiūtė

Informaciją teikė: Ričardas Ališauskas, Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų skyriaus vedėjas, Tomas Daukantas, Švietimo ir mokslo ministerijos kancleris, Giedrė Klusevičienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Teisės skyriaus vyresnioji specialistė, Eglė Radėnienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Ekonomikos departamento direktorė, Marytė Skakauskienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė, dr. Saulius Zybartas, Mokymosi visą gyvenimą departamento direktorius, prof. dr. Loreta Žadeikaitė, Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėja

Tarptautinio penkiolikmečių PISA finansinio raštingumo tyrimo iniciatoriai Lietuvoje: Švietimo ir mokslo ministerija, finansų ministras Vilius Šapoka, Lietuvos Respublikos Seimo narė Ingrida Šimonytė.

TURINYS

IŽANGA	5
REKOMENDACIJOS.....	7
1 ĮVADAS	9
Finansinio raštingumo svarba šiuolaikinių pokyčių kontekste	9
Jaunimas – finansinio raštingumo ugdymo tikslinė grupė.....	9
Finansinis raštingumas tyrimo PISA programoje	10
PISA finansinio raštingumo tyrimo atlikimas ir imtis Lietuvoje	10
PISA finansinio raštingumo tyrime naudojamų klausimų tipai	11
Ataskaitoje vartojami terminai	11
2 FINANSINIO RAŠTINGUMO SAMPRATA.....	12
Nekognityviniai finansinio raštingumo veiksniai.....	13
Matematinių bei skaitymo gebėjimų ir finansinio raštingumo ryšys	14
Finansinis raštingumas trijų dimensių požiūriu.....	14
Galimų surinkti taškų pasiskirstymas.....	18
PISA finansinio raštingumo pasiekimų lygmenys	18
3 FINANSINIO RAŠTINGUMO UŽDUOČIŲ PAVYZDŽIAI.....	21
4 MOKINIŲ FINANSINIO RAŠTINGUMO REZULTATAI	28
Bendrieji finansinio raštingumo rezultatai.....	28
Mokinių pasiskirstymas pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis	28
Finansinio raštingumo rezultatų skirtumai pagal mokinių lytį	29
5 MOKINIŲ FINANSINIO RAŠTINGUMO REZULTATŲ VEIKSNIAI	34
Socialinė, ekonominė ir kultūrinė mokinių aplinka.....	34
Vietovė, kurioje yra mokykla	34
Mokinių požiūris į mokymąsi.....	35
Su pinigais susijusi mokinių patirtis	36
Mokinių pajamų šaltiniai	37
Mokinių pirkimo, taupymo įpročiai ir ateities lūkesčiai	38
LITERATŪRA	45

LENTELĖS

1.1 lentelė.	2015 m. OECD PISA finansinio raštingumo tyrime dalyvavusios šalys	10
1.2 lentelė.	Mokinių, dalyvavusių finansinio raštingumo tyrime, pasiskirstymas pagal lytį, mokyklos ugdymo kalbą ir vietovę.....	11
2.1 lentelė.	Galimų surinkti taškų pasiskirstymas pagal finansinio raštingumo dimensijų sritis	18
2.2 lentelė.	PISA 2015 finansinio raštingumo pasiekimų lygmenys	19
4.1 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų palyginimas tarp šalių.....	31
4.2 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas	31
4.3 lentelė.	Mokinių pasiskirstymas pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis	31
4.4 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal mokinių lytį	32
4.5 lentelė.	Vaikinų ir merginų pasiskirstymas pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis	33
5.1 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų ir mokinių socialinės, ekonominės ir kultūrinės (SEK) aplinkos ryšys	40
5.2 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje yra mokykla.....	40
5.3 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų skirtumai, susiję su mokinių motyvacija	40
5.4 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas, pagal tai, kaip dažnai jie aptaria piniginius reikalus su tėvais, globėjais ar kitais artimais suaugusiais.....	41
5.5 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal tai, kaip dažnai jie aptaria piniginius reikalus su draugais	41
5.6 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas priklausomai nuo to, ar jie dažniau piniginius reikalus aptaria su tėvais, ar su draugais.....	41
5.7 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar turite banko sąskaitą?“	42
5.8 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar turite debeto kortelę?“	42
5.9 lentelė.	Mokinių pajamų šaltiniai.....	42
5.10 lentelė.	Finansinio raštingumo rezultatų skirtumai, susiję su mokinių pajamų šaltiniais	43
5.11 lentelė.	Mokinių pirkimo įpročiai	43
5.12 lentelė.	Mokinių taupymo įpročiai	43
5.13 lentelė.	Mokinių lūkesčiai dėl savo išsilavinimo	44
5.14 lentelė.	Mokinių karjeros lūkesčiai	44

PAVEIKSLAI

2.1 pav.	Finansinio raštingumo struktūra tyrime PISA	15
2.2 pav.	Testo klausimų sunkumo ir mokinių gebėjimų lygmens ryšio tikimybinis modelis	20
4.1 pav.	Lietuvos mokinių finansinio raštingumo rezultatai pagal mokinių lytį	29
4.2 pav.	Lietuvos vaikinų ir merginų pasiskirstymas pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis	30
5.1 pav.	Lietuvos mokinių finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal vietovės urbanizacijos lygį	35

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) vykdomu Tarptautiniu penkiolikmečių tyrimu PISA vertinami privalomojo švietimo pagrindinio ugdymo programą baigiančių mokinių gebėjimai taikyti sukauptas žinias penkiose raštingumo srityse: skaitymo, matematikos, gamtos mokslų, problemų sprendimo ir finansinio raštingumo. Lietuvos bendrojo ugdymo ir profesinių mokyklų mokiniai EBPO PISA finansinio raštingumo tyrime pirmąkart dalyvavo 2015 metais.

Vertindami mokinių finansinį raštingumą, kartu turėtume mąstyti, kaip globalus pasaulis keičia gyvenimo kokybės suvokimą, kokią įtaką jis daro mūsų kasdieniui veiklai, vartojimui ir finansiniams sprendimams. Anot Lietuvos sociologo Zenono Norkaus, šiandien mūsų savivokoje vyrauja vartotojiškas požiūris, nors, kita vertus, šiuolaikinis kapitalizmas neįmanomas be masinio vartojimo. Vienas žymiausių vartotojiškumo tyrinėtojų sociologas Zygmuntas Baumanas knygoje „Vartojamas gyvenimas“ atskleidžia, kad žmogus, siekdamas trokštamų socialinių laimėjimų, pats yra priverstas virsti preke. Finansinės gerovės siekis kaip vienintelis tikslas skatina norą turėti vis daugiau pinigų ir greičiau vartoti. Taigi svarbu suvokti ne tik globalaus pasaulio pažangos teikiamas gėrybes, bet ir joje slypinčius pavojus. Privalomąjį ugdymą baigiantys mokiniai turėtų būti pakankamai išsilavinę, kad gebėtų įvertinti socialinės tikrovės manipuliacijas, o rinkdamiesi tolesnį karjeros kelią galėtų numatyti finansines savo ateities galimybes ir įvertinti, kokios gyvenimo gerovės jie sieks, kokią prasmę tai teiks jiems, jų artimiesiems, šaliai.

Valstybėse, kurių piliečiai yra visapusiškai raštingesni, lengviau įveikiami ekonominiai išbandymai. Mūsų švietimo strateginis siekis – atsakingai ir solidariai kuriantis savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį žmogus. Laisvas žmogaus išsipareigojimas kurti bendrą gerį yra aukščiausias švietimo laimėjimas. Žmogui, kuris rengiasi savarankiškam gyvenimui, svarbu mokytis pasitikėti savo galiomis, vis naujesne patirtimi turtinti ne tik save, bet ir aplinką, atsiverti kūrybos džiaugsmui.

EBPO PISA finansinio raštingumo tyrimo metu surinkti duomenys apie mokinių socialinę, ekonominę ir kultūrinę aplinką leidžia nustatyti penkiolikmečių rezultatų skirtumus pagal įvairias charakteristikas, apibūdinančias šalių švietimo sistemas. Sukaupti duomenys suteikia galimybę analizuoti savo šalies švietimo rezultatus tarptautiniame kontekste, išryškinti sritis, kuriose mūsų mokiniams sekėsi geriau, ką reikėtų tobulinti, ko galima pasimokyti iš kitų šalių. Šio tyrimo rezultatai atskleidžia, kaip Lietuvos penkiolikmečiai geba taikyti savo sukauptas žinias ir įgūdžius įvairiose situacijose, kai tenka spręsti finansinius klausimus, kiek jie pasirengę veikti savarankiškai ir atsakingai.

EBPO PISA tyrimų informacija yra gausi, daugialypė, gali padėti tikslingai nukreipti švietimo kaitos projektus, inicijuoti reikiamus pokyčius šalies švietimo sistemoje. Šio tarptautinio tyrimo ataskaitos ir duomenų bazė yra vienas vertingiausių šaltinių atliekant išsamius mokslinius tyrimus ateityje.

*Dr. Rita Dukynaitė,
EBPO PISA valdybos narė*

REKOMENDACIJOS

OECD PISA finansinio raštingumo tyrimo rezultatai atskleidžia didelius Lietuvos penkiolikmečių merginų ir vaikinų, žemos ir aukštos socialinės, ekonominės ir kultūrinės mokinių padėties, taip pat miesto ir kaimo mokyklose besimokančiųjų penkiolikmečių finansinio raštingumo skirtumus. Siekiant mažinti šiuos skirtumus ir skatinti imtis tinkamų būdų mokinių finansiniam raštingumui ugdyti, pateikiama keletas pirminių rekomendacijų, skirtų Lietuvos švietimo politikos formuotojams, švietimo vadybininkams ir pedagogams, atsakingiems už pagrindinį ir vidurinį ugdymą.

- Į ugdymo turinį nuosekliai ir pamatuotai įtraukti finansinio raštingumo temas, atsižvelgiant į tris finansinio raštingumo aspektus: finansines žinias ir supratimą, procedūrinius gebėjimus ir situacijų kontekstus.
- Įvertinti priežastis, dėl kurių mokinių mokymosi motyvacija yra menka, ir mažinti jų įtaką parenkant veiksmingus mokymo(si) metodus, plečiant savarankiško mokymosi galimybes, padedant geriau suvokti mokymosi ir lūkesčių įgyvendinimo sąsajas, kuriant kitas mokymosi paskatas.
- Gerinti mokinių matematikos ir skaitymo gebėjimus kaip esminę finansinių žinių ir gebėjimų plėtotės sąlygą.
- Gerinti mokinių problemų sprendimo, darbo komandoje, kritinio mąstymo, informacijos patikimumo vertinimo, sprendimų priėmimo įgūdžius, itin svarbius ugdant(is) finansinį raštingumą.
- Koreguoti ugdymo procesą atsižvelgiant į mokinių žinias ir gebėjimus ir siekti, kad daugėtų mokinių, pasiekiančių aukštus, ir mažėtų mokinių, pasiekiančių žemus gebėjimų lygmenis.
- Kurti palankias sąlygas žemų pasiekimų mokiniams siekti bazinio finansinio raštingumo lygmens, įvertinant šių mokinių žinių ir gebėjimų spragas ir parenkant atitinkamus mokymo(si) metodus.
- Mažinti atotrūkį tarp merginų ir vaikinų finansinio raštingumo lygio, gerinti mokinių žinias ir supratimą apie finansus ir gebėjimą atsakingai valdyti asmeninius finansus.
- Gerinti ugdymo kokybę mokyklose, sudarant lygias galimybes mokiniams gauti žinių ir įgūdžių nepriklausomai nuo jų socialinės, ekonominės ir kultūrinės padėties ir vietovės, kurioje yra mokykla, urbanizacijos lygio.
- Plėsti ir stiprinti iniciatyvas neformaliojo švietimo srityje, keliant mokinių, ypač gyvenančių prastesnėmis socialinėmis, ekonominėmis ir kultūrinėmis sąlygomis, finansinio raštingumo lygį.
- Į pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programas įtraukti finansinio raštingumo temas ir jo ugdymo metodikas.
- Tobulinti mokytojų ir naujai rengiamų pedagogų kompetenciją mokyti vaikus ir merginas atsižvelgiant į jų mokymo(si) skirtybes.
- Aktyviau įtraukti mokinių tėvus į mokinių finansinio raštingumo ugdymą didinant tėvų vaidmenį mokymosi procese.

ĮVADAS 1

Finansinio raštingumo svarba šiuolaikinių pokyčių kontekste

Vykstančios transformacijos pasaulio ekonomikoje ir intensyvūs įvairių sričių globalėjimo procesai keičia tradicinį suvokimą apie darbą, mokymąsi, finansinį ir socialinį saugumą. Lygiagrečiai vyksta ir spartūs demografiniai pokyčiai – ilgėja vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, mažėja gimstamumas, visuomenė sensta. Tampa aišku, kad valstybė gali tapti nebepajėgi pasirūpinti kiekvieno visuomenės nario, o ypač iš aktyvios ekonominės veiklos pasitraukusio asmens, finansiniu saugumu, tad atsakomybės už savo finansinę būklę turi imtis pats žmogus.

Struktūrinės sąlygos nubrėžia jose gyvenančio žmogaus veiklos galimybių kontūrus, todėl jų vaidmuo neginčijamas. Tačiau tuo pačiu yra svarbi ir paties žmogaus iniciatyva, jo pasirinkimai, sprendimai ir atsakomybės už juos prisiėmimas. Idealiu atveju asmuo turi gebėti būti finansiškai nepriklausomas, disciplinuotas, turi gebėti derinti savo biudžetą (pajamas ir išlaidas), būti iniciatyvus savo finansinės gerovės kūrėjas, efektyviai panaudoti savo uždirbtus pinigus – taupyti, atsakingai pasirinkti investavimo priemones, planuoti savo senatvę, atsakingai skolintis ir suprasti finansinių sutarčių sąlygas.

Jauniems žmonėms vis aktualesni tampa studijų ir vartojimo kreditai, būsto paskolos, pensijų fondai. Tuo pačiu sparčiai besivystanti finansinių produktų rinka siūlo vis didesnę įvairių taupymo ir investavimo priemonių asortimentą. Viena vertus, tai suteikia galimybę pasirinkti įvairių formų kapitalo kaupimo instrumentus, antra vertus, sukuria poreikį suprasti šių produktų esmę, atskirti jų privalumus ir trūkumus, suvokti jų potencialias rizikas bei grąžą ir gebėti pasirinkti labiausiai poreikius atitinkantį variantą. Taigi tampa reikalinga suprasti bent elementariausius finansinius produktus ir terminus, pavyzdžiui, kas yra indėlis, kaupiamoji sąskaita, palūkanų norma, marža ir pan.

Dėl finansinių terminų ir taisyklių neišmanymo žmonės patiria įvairių sunkumų. Aktyviai įvairiomis reklaminėmis priemonėmis skatinamas vartojimas

sukuria žmonėms poreikį pirkti įvairius daiktus ir paslaugas, palaikyti tam tikrą socialiai sukonstruotą patogumo lygį. Šalia vartojimo kreditų rinkos susikūrė greitųjų kreditų bendrovės, siūlančios labai nepalankias skolinimosi sąlygas. Šių bendrovių klientai dėl įvairių priežasčių nepakankamai įsigilina į sutarčių sąlygas, todėl jiems kyla labai aukštų palūkanų normų ir skolų spąstų grėsmė.

Todėl lygiagrečiai su socialinės politikos ir finansinių produktų rinkos plėtra turi vykti visuomenės, pirmiausia mokinių ir jaunų žmonių, finansinio raštingumo ugdymas. Ir tai yra valstybės interesas. Kuo daugiau žmonių geba efektyviai panaudoti savo uždirbtus pinigus, sukaupti pakankamai lėšų senatvei, vaikų mokslams, atsakingai skolinantis arba investuojant įsigyti būstą ir kitą turtą, kuo daugiau žmonių yra finansiškai nepriklausomi ir saugūs – tuo didesnė yra visuomenės gerovė ir gyvenimo kokybė.

Jaunimas – finansinio raštingumo ugdymo tikslinė grupė

Jauniems žmonėms svarbu gebėti valdyti savo pinigus – mokėti išleisti ne daugiau nei gauna pajamų, paskirstyti tam tikrą pinigų sumą numatytam laikui, planuoti išlaidas, taupyti. Šie įgūdžiai ypač reikalingi jauniems žmonėms pradėjus gyventi savarankiškai ir ėmus patiems tvarkyti savo buitį. Kaip tai daryti, mokiniai pirmas žinias ir patirtį gauna iš tėvų, bendraamžių ir kitų savo aplinkos žmonių. Visgi šios žinios ir praktikos yra netolygios ir skirtingos. Jeigu vaikų tėvai nesinaudoja kuriais nors finansiniais produktais, apie šiuos produktus mažai žinių turi ir jų vaikai. Jeigu šeimoje tėvai neplanuoja biudžeto ir tvarkosi labiau intuityviai, tikėtina, kad ir vaikai nedaug žinos apie pajamų ir išlaidų planavimą.

Šiame kontekste mokykla turi išskirtines galimybes prieinamumo prie vaikų ir jaunimo požiūriu. Finansinio raštingumo ugdymas mokyklose leistų užtikrinti lygias galimybes visiems mokiniams gauti žinių apie asmeninių finansų valdymą, nepriklausomai nuo jų disponuojamų lėšų, galimybių naudotis konkrečiais finansiniais produktais ir asmeni-

nės patirties netolygumų. Tai ypač svarbu kalbant apie mokinius, kurie neturi alternatyvių informacijos apie finansus šaltinių.

Finansinis raštingumas tyrimo PISA programoje

Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*) – tai didžiausias mokinių skaitymo, matematinio ir gamtamokslinio raštingumo tyrimas pasaulyje, vykdomas kas trejus metus nuo 2000 m. Šio tyrimo tikslas – įvertinti, kaip penkiolikmečiai yra pasirengę taikyti minėtų sričių žinias ir įgūdžius, siekiant įveikti šiuolaikinio gyvenimo iššūkius. Šį tyrimą inicijuoja ir organizuoja Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO, angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD).

Atliekamas tarptautiniu mastu, laikantis vieningos metodologijos, tyrimas PISA suteikia galimybę atlikti švietimo sistemos stebėseną ir derinti du lyginamuosius pjūvius: sinchroninį ir diachroninį. Sinchroninis pjūvis – tai Lietuvos rezultatų palyginimas su kitų šalių to paties ciklo rezultatais, leidžiantis pamatyti Lietuvos mokinių gebėjimus tarptautiniame kontekste; diachroninis – tai Lietuvos naujausių ir ankstesnių tyrimo ciklų rezultatų palyginimas, leidžiantis nustatyti mokinių gebėjimų kaitą laiko požiūriu.

Be skaitymo, matematinio ir gamtamokslinio raštingumo, šiuo tyrimu buvo vertinami ir kiti jaunuolių gebėjimai – tai finansinis raštingumas (tarptautiniu mastu vertinamas nuo 2012 m.) ir problemų sprendimo bendradarbiaujant gebėjimai. Lietuva pirmą kartą šias sritis vertino 2015 m. cikle.

Tyrimo PISA populiacijos pagrindas yra mokiniai, ne jaunesni nei 15 metų ir 3 mėnesiai ir ne vyresni nei 16 metų ir 2 mėnesiai. Be to, jie turi būti baigę bent 6 klases. Terminas „penkiolikmečiai“ yra sąlyginis, tačiau vartojamas, nes didžioji mokinių dalis duomenų rinkimo etapo metu yra penkiolikos metų.

Tyrimas PISA siekia būti kiek įmanoma įtraukus ir sudaryti sąlygas dalyvauti visiems tyrimo dalyviams. Tačiau dėl išorinių ir individualių priežasčių mokinius gali nepatekti į PISA tiriamųjų sąrašus. Išorinės priežastys yra mokyklos vieta ir reikalingo amžiaus mokinių skaičius mokykloje. Jei mokykla yra atokiame ir sunkiai pasiekiamame

regione arba jei mokykloje yra mažas skaičius penkiolikmečių, ji gali nepatekti į tyrimo imtį. Individualios priežastys yra mokinių negalios ir tyrimo vykdymo kalbos mokėjimo lygis. Jeigu mokinis turi protinę ir (ar) fizinę negalią, atimančią galimybę skaityti, suprasti, atlikti užduotis kompiuteriu arba jeigu mokinis nepakankamai moka kalbą, kuria vyksta tyrimas, jis taip pat gali nepatekti į mokinių imtį.

Penkiolikmečių finansinio raštingumo tyrimas PISA programoje – tai pirmas tarptautinis jaunuolių asmeninių finansų srities žinių ir įgūdžių tyrimas, vykdomas papildomai kartu su pagrindiniu PISA testavimu. Iš visų 2015 metais tyrime PISA dalyvavusių šalių finansinio raštingumo užduotis atliko 15 šalių ir teritorijų mokiniai.

1.1 lentelė. 2015 m. OECD PISA finansinio raštingumo tyrime dalyvavusios šalys

OECD ŠALYS		ŠALYS PARTNERĖS
Australija	JAV	Brazilija
Belgija	Kanada	LIETUVA
Čilė	Lenkija	Peru
Ispanija	Nyderlandai	P-Š-D-G (Kinija)*
Italija	Slovakija	Rusija

* P-Š-D-G (Kinija) reiškia Kinijos provincijas: Pekiną, Šanchajų, Džiangu, Guangdongą

Šis tyrimas leidžia įvertinti jaunuolių finansinį raštingumą, palyginti jį tarptautiniu mastu su kitų šalių bendraamžiais, padeda išsiaiškinti problemiskiausias asmeninių finansų valdymo sritis ir stebėti finansinio raštingumo tarptautines ir šalies tendencijas. Tyrimo rezultatai suteikia vertingų duomenų apie mokinių finansinę elgseną ir patirtį, finansinio švietimo prieinamumo, finansinių galimybių ir finansinio raštingumo ryšį.

PISA finansinio raštingumo tyrimo atlikimas ir imtis Lietuvoje

Lietuva pirmą kartą PISA finansinio raštingumo tyrimą, kuris vyko po pagrindinės tyrimo PISA dalies, atliko 2015 m. Jame dalyvavo 1720 mokinių iš 302 mokyklų, vykdančių ugdymą lietuvių, lenkų ar rusų kalba. Tai sudarė 26 proc. pagrindiniame PISA tyrime dalyvavusių mokinių. Atrinkti mokiniai 65 min. kompiuteriuose atliko finansinio raštingumo užduotis ir atsakė į keletą klau-

1.2 lentelė. Mokinių, dalyvavusių finansinio raštingumo tyrime, pasiskirstymas pagal lytį, mokyklos ugdymo kalbą ir vietovę

PAGAL MOKINIŲ LYTĮ						
	Kaimo vietovė*	Miesteliai*	Miestai*	Didieji miestai (išskyrus Vilnių)	Vilnius	Iš viso
Merginos	200	159	127	182	195	863
Vaikinai	200	162	140	171	184	857
Iš viso	400	321	267	353	379	1720

PAGAL MOKYKLOS UGDYMO KALBĄ						
	Kaimo vietovė*	Miesteliai*	Miestai*	Didieji miestai (išskyrus Vilnių)	Vilnius	Iš viso
Lietuvių k.	317	281	255	305	205	1363
Rusų k.	7	12	12	48	118	197
Lenkų k.	76	28	0	0	56	160
Iš viso	400	321	267	353	379	1720

* Kaimo vietovė – mažiau nei 3 tūkst. gyventojų, Miestelis – nuo 3 tūkst. iki 15 tūkst. gyventojų, Miestas – nuo 15 tūkst. iki 90 tūkst. gyventojų.

simų apie save. Kiekvienam mokiniui buvo skirtos 43 įvairaus sudėtingumo ir skirtingo formato užduotys.

Finansinio raštingumo tyrime dalyvavusių mokinių pasiskirstymas pagal lytį, mokyklos ugdymo kalbą ir vietovę pateiktas 1.2 lentelėje.

PISA finansinio raštingumo tyrime naudojamų klausimų tipai

Pasitelkiant kompiuterių grafinio vaizdavimo ir interaktyvumo galimybes, užduotyse mokiniams buvo pateiktas ne tik tradicinis tekstas, bet ir diagramos, lentelės, grafikai, paveikslai, kitos iliustracijos. Kiekvieną užduotį sudarė vienas ar daugiau klausimų. Šie klausimai buvo trijų tipų:

- ▶ **Atvirojo atsakymo klausimai**, į kuriuos mokinys pats formuluoja atsakymą ir jį užrašo. Tai gali būti trumpo atsakymo arba išsamesnio paaiškinimo prašantys klausimai.
- ▶ **Uždari pasirenkamojo atsakymo klausimai**, kai iš kelių (dažniausiai keturių) atsakymų variantų mokinys pasirenka vieną ar daugiau atsakymų.
- ▶ **Sudėtiniai pasirenkamojo atsakymo klausimai**, kai mokinys pasirenka vieną iš atsakymų variantų („Taip“ arba „Ne“, „Teisingas“ arba „Klaidingas“) į daugiau nei vieną tarpusavyje susijusį klausimą.

Ataskaitoje vartojami terminai

OECD šalių vidurkis – tai 10-ies OECD šalių, dalyvavusių finansinio raštingumo tyrime, duomenų vidurkis.

Procentiliai dalina mokinius, išrikiuotus į eilę nuo mažiausios iki didžiausios reikšmės pagal surinktų taškų skaičių, į 100 maždaug vienodų dalių. 10-to procentilio reikšmė rodo pirmą 10-ties proc. mokinių aukščiausią rezultatą; 90-to procentilio reikšmė rodo paskutinių 10-ties proc. mokinių žemiausią rezultatą.

Ketvirčiai dalina mokinius, išrikiuotus į eilę nuo mažiausios iki didžiausios reikšmės pagal konkretų požymį, į keturias maždaug lygias dalis. Yra keturi ketvirčiai. Pirmas ketvirtis apima pirmus 25 proc. tos eilės mokinių, o ketvirtas paskutinius 25 proc. mokinių.

Standartinė paklaida parodo gauto rezultato paklaidą nuo tikrosios vertės, ataskaitoje žymima (S.P.).

Statistiškai reikšmingas skirtumas reiškia, kad tam tikro rodiklio skirtumai yra realūs; jie yra tiek dideli, kad nėra atsitiktiniai.

Regresijos koeficiento reikšmė parodo, kiek taškų pasikeistų finansinio raštingumo rezultatų vidurkis, nepriklausomo kintamojo (pvz., indekso) reikšmę padidinus vienetu.

2 FINANSINIO RAŠTINGUMO SAMPRATA

Tyrimė PISA vartojama finansinio raštingumo koncepcija sudaryta iš dviejų dalių: pirmoji dalis apima konkrečias žinias ir supratimu apie finansus pagrįstas praktikas mąstymo, sprendimų ir veiksmų srityse; antroji dalis nurodo finansinio raštingumo ugdymo tikslus.

Finansinis raštingumas – žinios ir supratimas apie finansus ir finansines rizikas, gebėjimai, motyvacija ir pasitikėjimas savimi taikyti šias žinias ir supratimą siekiant priimti įvairiuose finansiniuose kontekstuose veiksmingus sprendimus, didinti asmens ir visuomenės finansinę gerovę ir dalyvauti ekonominiame gyvenime.

Finansinio raštingumo apibrėžtis vaidina svarbų vaidmenį, nes nuo jos priklauso, kas šiuo tyrimu yra vertinama. Siekiant atskleisti konkrečias kiekvieno fragmento prasmes, jos paaiškinamos detaliau.

FINANSINIS RAŠTINGUMAS...

Raštingumas suprantamas kaip visą žmogaus gyvenimą nepertraukiamai kuriamų žinių, įgūdžių ir praktikų visuma. Ji yra dinamiška, nuolat kintanti, suvokiama kaip procesas, o ne baigtinis rezultatas. Nors yra svarbu nustatyti, kokių ir kiek žinių apie finansus turi tyrimo dalyviai, vis dėlto raštingumas apima daugiau nei tik sukauptų žinių atkūrimą. Į jį įtraukti ir kognityviniai bei praktiniai įgūdžiai, taip pat nuostatos, motyvaciniai veiksniai bei vertybės. PISA finansinio raštingumo vertinimas remiasi visu spektru žinių ir įgūdžių, susijusių su gebėjimu šiuolaikinėje visuomenėje patenkinti tiek kasdienius, tiek neapibrėžtos ateities finansinius poreikius.

...ŽINIOS IR SUPRATIMAS APIE FINANSUS IR FINANSINES RIZIKAS...

Finansinis raštingumas priklauso nuo tam tikrų pagrindinių žinių ir supratimo apie finansus, įskaitant esmines finansines sąvokas, finansinių produktų paskirtį, pagrindinius jų ypatumus. Tuo pačiu tai apima žinias apie socialinio draudimo politiką, pen-

sijas, taip pat apie rizikas, galinčias neigiamai paveikti finansinę gerovę. Darytina prielaida, kad penkiolikmečiai yra bepradedantys įgyti šių žinių bei patirties savo ir savo šeimos finansinėje aplinkoje ir jau susiduria su pagrindinėmis finansinėmis grėsmėmis. Tikėtina, kad kiekvienas jų bus pirkęs asmeninių daiktų ar namų apyvokos reikmenų, bus kalbėjęs apie pinigus šeimoje ir apie tai, ar norimas daiktas iš tikrųjų yra reikalingas bei įperkamas. Tikėtina, kad didelė jų dalis bus pradėję kažkiek dirbti ir taupyti. Dalis mokinių, turintys banko sąskaitą, jau turi patirties su kai kuriais finansiniais produktais, dalis mokinių yra susipažinę su finansiniais išpareigojimai vykdydami sutartis su mobiliojo ryšio operatoriais. Taigi dėl jų pačių finansinės gerovės mokiniams yra svarbu suvokti, ką reiškia, pavyzdžiui, palūkanos, infliacija ir pinigų vertė.

...GEBĖJIMAI...

Gebėjimai apima finansiniame kontekste pritaikytus bendruosius pažintinius procesus – informacijos atrinkimą, palyginimą, sugretinimą, ekstrapoliaciją ir įvertinimą. Taip pat tai yra pagrindiniai matematinio raštingumo įgūdžiai – gebėjimas apskaičiuoti procentinę dalį, atlikti pagrindines matematines operacijas, konvertuoti vieną valiutą į kitą, ir kalbiniai įgūdžiai – gebėjimas skaityti ir interpretuoti reklaminius tekstus ir sutartis.

...MOTYVACIJA IR PASITIKĖJIMAS SAVIMI...

Kartu su žiniomis, supratimu ir gebėjimu spręsti finansinius klausimus, finansinis raštingumas apima ir nekognityvines savybes – motyvaciją ieškoti informacijos bei patarimų, reikalingų ištraukti iš finansinės veiklos, pasitikėjimą savimi tai daryti ir gebėjimą valdyti finansiniams sprendimams įtaką darančius emocinius ir psichologinius veiksniai. Šios savybės laikomos ir finansinio švietimo tikslu, ir priemone kurti žinias bei ugdyti įgūdžius finansų srityje.

...TAIKYTI ŠIAS ŽINIAS IR SUPRATIMĄ, SIEKiant PRIIMTI ... VEIKSMINGUS SPRENDIMUS...

Tyrimė PISA dėmesys labiau kreipiamas į tai, kaip gebama žinias ir supratimą pritaikyti realiose situa-

cijose, o ne kaip tas žinias tiesiog atkurti. Vertinant finansinį raštingumą, matuojamas jaunuolių gebėjimas įgytas apie asmeninius finansus žinias pritaikyti priimant veiksmingus sprendimus. „Veiksmingi sprendimai“ žymi atsakingus, kompetentingus ir tam tikrą poreikį patenkinančius sprendimus.

...ĮVAIRIUOSE FINANSINIUOSE KONTEKSTUOSE...

Įvairūs finansiniai kontekstai žymi paauglių tiek dabartinio kasdienio gyvenimo, tiek jų netolimos ateities situacijas, kuriose yra ar bus atliekami tam tikri finansiniai sprendimai. Pavyzdžiui, paaugliai šiuo metu veikliausiai sprendžia palyginti nesudėtingus finansinius klausimus – kaip panaudoti savo kišenpinigius, o gal kiek sudėtingesnius – kurį mobiliojo ryšio operatoriaus pasiūlymą pasirinkti. Tačiau netrukus jie turės priimti jau kito lygio, didesnės atsakomybės ir ilgalaikių finansinių pasekmių turinčius sprendimus dėl planuojamo įgyti išsilavinimo ar profesijos.

...DIDINTI ASMENS IR VISUOMENĖS FINANSINĘ GEROVĘ...

Tyrime PISA finansinis raštingumas pirmiausia suprantamas kaip raštingumas asmens arba namų ūkio finansų srityje, atsiribojant nuo ekonominio raštingumo, apimančio paklausos ir pasiūlos teorijas, rinkos struktūrų išmanymą ir pan. Finansinis raštingumas siejamas su tuo, kaip žmonės supranta, tvarko ir planuoja savo ir savo namų ūkių – paprastai sutampančių su šeima – finansinius reikalus. Tačiau tuo pačiu pripažįstama, kad žmonių geras finansų supratimas, jų valdymas ir planavimas tam tikru mastu turi bendrą poveikį platesnei visuomenei prisidedant prie šalies ar net globalaus stabilumo, darbo našumo ir plėtros.

...IR DALYVAUTI EKONOMINIAME GYVENIME

Finansinio raštingumo apibrėžtyje pabrėžiama žmogaus, kaip mąstančio ir įsitraukusio visuomenės nario, svarba. Finansiškai raštingi žmonės turi daugiau priemonių ir galimybių priimti sau naudingus finansinius sprendimus, teikti konstruktyvias pastabas apie ekonominį pasaulį, kuriame jie gyvena, ir kitaip veiksmingai dalyvauti ekonominiame gyvenime.

Nekognityviniai finansinio raštingumo veiksniai

Motyvacija ir pasitikėjimas savimi, nurodyti tyrimo PISA finansinio raštingumo apibrėžtyje, yra nekog-

nityviniai aspektai, galintys daryti įtaką asmens finansinei elgsenai. Požiūris, nuostatos, kaip ir pati finansinė elgsena, patenka į tyrimo PISA finansinio raštingumo akiratį, ypač jų sąveika su kognityviniais finansinio raštingumo aspektais. Informacija apie nekognityvinių veiksnių ir finansinio raštingumo lygio ryšius gali būti vertinga planuojant ir skatinant imtis tinkamų būdų ir strategijų finansiniam mokinių raštingumui formuoti. Šiame tyrime buvo išskirti keturi nekognityviniai finansinio raštingumo veiksniai:

► Finansinio ugdymo ir informacijos apie finansų prieinamumas.

Tai apima formalius ir neformalius mokiniams prieinamus informacijos kanalus, per kuriuos vyksta vadinamoji mokinių finansinė socializacija. Mokiniai gauna informacijos apie pinigus, finansines operacijas ir galimas rizikas iš daugybės skirtingų šaltinių. Ši informacija gali būti įvairios kokybės ir patikimumo. Neformalus informacijos šaltiniai yra tėvai, draugai, bendraamžiai, žiniasklaidos priemonės ir pan. Tuo tarpu formalūs informacijos šaltiniai pirmiausia yra mokykloje vykdomas finansinis mokinių ugdymas. Tyrimu PISA surinkti duomenys leidžia nustatyti, kiek įvairaus masto formalus ir neformalus mokinių finansinio raštingumo ugdymas siejasi su mokinių finansinio raštingumo lygmeniu.

► Finansinių produktų prieinamumas ir finansinės galimybės.

Naudojimosi įvairiais finansiniais produktais patirtis gali turėti įtakos mokinio finansiniam raštingumui ir atvirkščiai. Mokinio asmeninė patirtis su pinigais, galėjimas turėti tokios patirties, taip pat tėvų dalyvavimas ir įsitraukimas jam priimant konkrečius finansinius sprendimus mokiniui suteikia praktinių žinių apie asmeninių lėšų valdymą bei gali lemti aukštesnius gebėjimus finansinio raštingumo srityje.

► Požiūris į finansinius klausimus ir pasitikėjimas savimi juos sprendžiant.

Asmeniniai prioritetai ir asmeninės savybės vaidina svarbų vaidmenį sprendžiant, kaip bus taikomos apie finansus įgytos žinios ir kaip bus elgiamasi su pinigais. Nusiteikimas atkakliai spręsti problemas, tikėjimas, kad galima kontroliuoti savo ateitį bei esami vartojimo prioritetai yra svarbūs priimant konkrečius finansi-

nius sprendimus, mokantis planuoti savo ateities finansinį saugumą ir nepriklausomybę. Tuo tarpu pasitikėjimas savo žiniomis ir gebėjimais priimti finansinius sprendimus gali skatinti imtis spresti sudėtingas finansines problemas. Atitinkamai pripažįstama, kad beribis pasitikėjimas savo jėgomis gali lemti nepamatuotus, rizikingus ir gali mai klaidingus sprendimus finansų srityje.

► Pinigų leidimo ir taupymo įpročiai.

Tai yra praktinis mokinio elgsenos su pinigais lygmuo. Prie to, ką mokinys žino apie finansus, kokios jo finansinės nuostatos, tyrimu PISA taip pat renkami duomenys apie realias mokinių praktikas leidžiant ir taupant pinigus. Tai suteikia galimybę gauti vertingų duomenų apie mokinių finansinių žinių ir konkrečios finansinės elgsenos sąsajas.

Matematinų bei skaitymo gebėjimų ir finansinio raštingumo ryšys

Tam tikri **matematiniai gebėjimai** yra būtina finansinio raštingumo sąlyga. Skaičių ir jų skirtingų išraiškos būdų žinojimas, gebėjimas atlikti matematinius sudėties, atimties, daugybos ir dalybos veiksmus su sveikaisiais ir dešimtainiais skaičiais, apskaičiuoti procentus yra neatsiejama finansinio raštingumo dalis. Finansinio raštingumo žinias pritaikant praktikoje, taip pat yra reikalingi matematikos sričiai priklausantys mintinio skaičiavimo gebėjimai ir gebėjimai įvertinti bet kokio atlikto skaičiavimo pagrįstumą.

Finansinis raštingumas nėra galimas ir be **skaitymo gebėjimų**. Absoliuti dauguma finansinės informacijos yra pateikiama įvairaus teksto forma. Tam, kad būtų priimami tam tikri finansiniai sprendimai, reikalinga gebėti perskaityti, suprasti ir interpretuoti finansinio ir kitokio pobūdžio tekstą.

Finansinis raštingumas trijų dimensijų požiūriu

Tyrimuose PISA didelis dėmesys skiriamas mokinių gebėjimams taikyti savo žinias ir įgūdžius gyvenimiškose situacijose, dažnai peržengiant ugdymo programų turinį. Taip pat yra svarbu, ką ir kiek mokiniai žino ir moka bei kaip skirtingose situacijose bei kontekstuose atlieka konkrečius sprendimus. Todėl finansinis raštingumas yra tiriamas iš trijų perspektyvų, kurias reikia suprasti kaip to

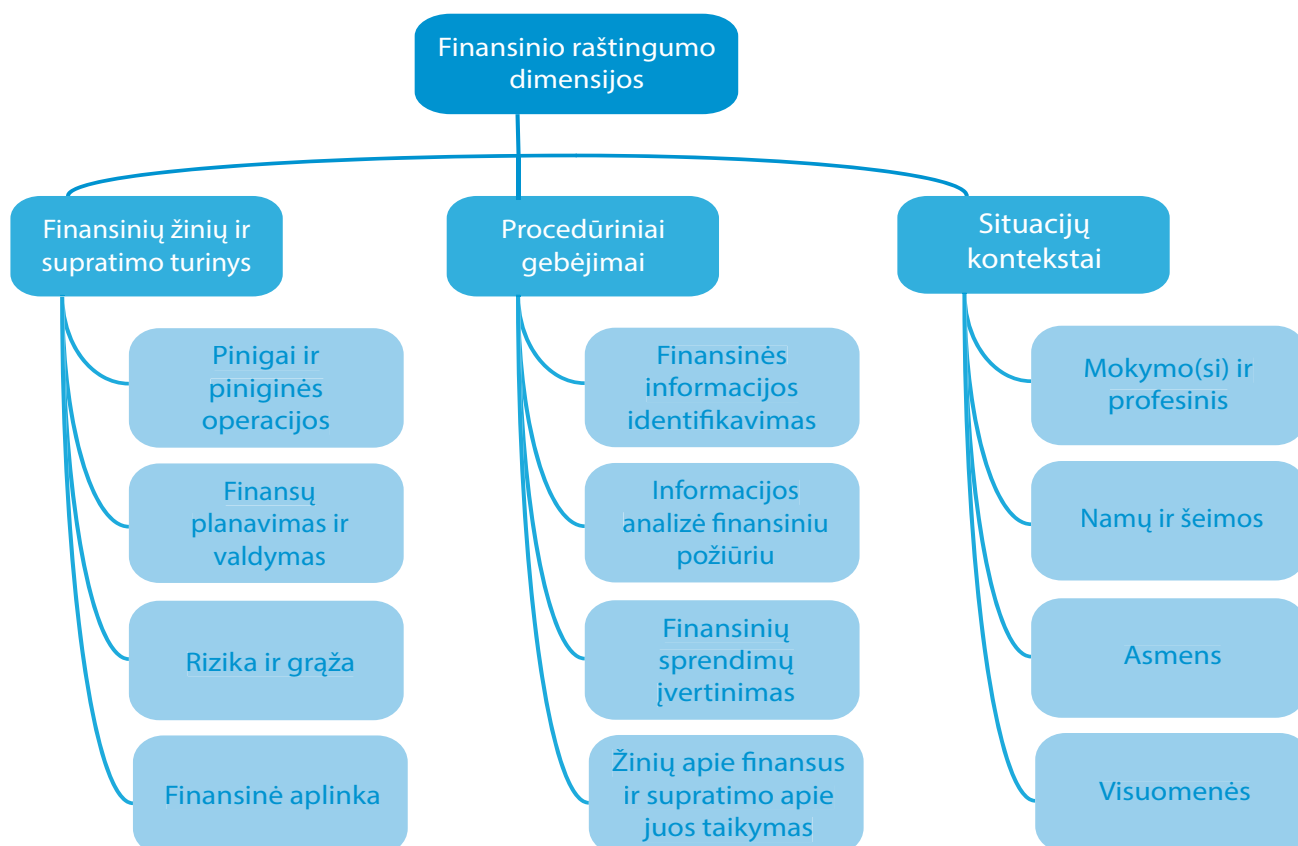
paties reiškinių skirtingas ir hierarchiniu požiūriu viena kitai nepavaldžias dimensijas – finansinių žinių ir supratimo turinys; procedūriniai gebėjimai; ir situacijų kontekstai (žr. 2.1 pav).

Finansinių žinių ir supratimo turinys

Turinio dimensiją sudaro svarbiausios finansinio raštingumo srities žinios, reikalingos atlikti konkrečią finansinę užduotį. PISA finansinio raštingumo vertinime nustatytos keturios žinių ir supratimo turinio sritys:

► **Pinigai ir piniginės operacijos.** Atlikdami šios srities užduotis mokiniai prašomi pademonstruoti, kad:

- Yra susipažinę su pinigų paskirtimi ir skirtingais pinigų pavidalais:
 - › atpažįsta banknotus ir monetas;
 - › žino, kad pinigai gali būti mainomi į prekes ir paslaugas;
 - › gali nurodyti skirtingus mokėjimo būdus už tiesiogiai arba internetu įsigytas prekes;
 - › žino, kad gauti pinigų iš kitų žmonių ir atlikti perlaidas tarp žmonių ir organizacijų galima įvairiais būdais – grynaisiais, čekiais, mokėjimo kortele tiesiogiai arba internetu, mokėjimo pavedimu ar trumpąja žinute;
 - › supranta, kad pinigai gali būti (pasi)skolinami ir kokia yra palūkanų paskirtis (atsižvelgiant į kai kurių religijų nuostatas, draudžiančias palūkanų mokėjimą arba gavimą).
- Žino, kaip atlikti ir kontroliuoti pinigines operacijas, ir geba tai padaryti:
 - › perkant prekes naudoti grynuosius pinigus, mokėjimo korteles ar kitus mokėjimo būdus;
 - › išsigryninti pinigų, sužinoti sąskaitos likutį pasinaudojant bankomatais;
 - › teisingai apskaičiuoti grąžą;
 - › apskaičiuoti, kokio dydžio prekės pakuotė labiau apsimoka priklausomai nuo asmeninių poreikių ir aplinkybių;
 - › banko sąskaitos išrašė patikrinti atliktas operacijas ir pastebėti klaidas ar neatitikimus.

2.1 pav. Finansinio raštingumo struktūra tyrime PISA

► **Finansų planavimas ir valdymas.** Šios srities užduotys prašo mokinių pademonstruoti, kad jie:

- Geba stebėti ir kontroliuoti pajamas ir išlaidas:
 - › atskirti įvairias pajamų rūšis (darbo užmokestį, komisinius, išmokas, pašalpas) ir jų matavimo dydžius (valandinį atlygį, metines pajamas atskaičius ir neatskaičius mokesčių);
 - › sudaryti biudžetą, numatantį pajamas ir reguliarias išlaidas, ir jo laikytis.
- Geba panaudoti pajamas ir kitus prieinamus išteklius didinant trumpalaikę ir ilgalaikę finansinę gerovę:
 - › supranta, kaip valdyti biudžetą, pavyzdžiui, kad reikia identifikuoti prioritetus, jeigu suplanuotos išlaidos viršija pajamas, mažinti išlaidas arba didinti pajamas siekiant padidinti santaupas;
 - › įvertinti įvairių išlaidų schemų veiksmingumą, nusistatyti trumpalaikius ir ilgalaikius išlaidų prioritetus;
 - › iš anksto numatyti būsimas išlaidas, pavyzdžiui, paskaičiuoti, kiek kiekvieną mėnesį

reikia sutaupyti, kad būtų galima sumokėti už konkrečią prekę ar apmokėti sąskaitą;

- › supranta paskolų paskirtį ir būdus, kaip skolinantis arba taupant galima ilginiui subalansuoti išlaidas;
- › supranta turto kaupimo tikslą, sudėtinių palūkanų poveikį santaupoms ir investicinių produktų privalumus bei trūkumus;
- › supranta taupymo naudą siekiant ilgalaikių tikslų ar planuojant gyvenimo pokyčius, pavyzdžiui, savarankiško gyvenimo pradžią;
- › supranta, kaip valstybės nustatyti mokesčiai ir išmokos gali daryti įtaką asmeniniams ar namų ūkio finansams.

► **Rizika ir grąža.** Spręsdami šios srities užduotis, mokiniai turi pademonstruoti, kad jie:

- Žino, kad atsižvelgiant į skirtingus poreikius ir aplinkybes tam tikri finansiniai produktai, įskaitant draudimą, ir tokie veiksmai, kaip taupymas, gali būti panaudoti siekiant suvaldyti ir sušvelninti įvairias rizikas; žino, kaip įvertinti, ar konkretūs draudimo polisai gali būti naudingi.

- Supranta diversifikacijos ir nenumatytų atvejų planavimo naudą, taip pat dėl kredito sutarčių įsipareigojimų nevykdymo ar delsimo apmokėti sąskaitas kylančias grėsmes. Mokiniai geba taikyti šias žinias priimdami sprendimus dėl:
 - › asmeniniam kapitalui kylančios rizikos ribojimo;
 - › įvairių investavimo ir taupymo priemonių rūšių;
 - › įvairių kredito formų – oficialių ir neoficialių, apdraustų ir neapdraustų, fiksuotos ir nefiksuotos trukmės, su kintama ir fiksuota palūkanų norma.
 - Žino apie riziką ir grąžą, kylančią dėl įvairių gyvenimo įvykių, ekonomikos ir kitų išorinių veiksnių, ir geba kontroliuoti šių potencialių įvykių ar procesų poveikį:
 - › asmeninių daiktų vagystė ar praradimas, darbo netekimas, vaiko gimimas ar įsivaikimas, pablogėjusi sveikata;
 - › palūkanų normų ir valiutų kursų svyravimai;
 - › kiti rinkoje vykstantys pokyčiai.
 - Žino apie finansinių produktų pakaitalų rizikas ir grąžą:
 - › kaupiant grynuosius pinigus, investuojant į nekilnojamąjį turtą, auksą, gyvulius;
 - › skolinantis iš neoficialių skolintojų.
- **Finansinė aplinka.** Šios srities užduotys prašo mokinių pademonstruoti, kad jie:
- Susipažinę, koks apskritai yra finansų rinkos reguliavimo ir vartotojų apsaugos vaidmuo.
 - Žino apie rinkos dalyvių teises ir pareigas:
 - › supranta, kad pirkėjai ir pardavėjai turi teisių, pavyzdžiui, gali kreiptis dėl žalos atlyginimo;
 - › supranta, kad pirkėjai ir pardavėjai turi įsipareigojimų, pavyzdžiui, vartotojai ir investuotojai privalo pateikti teisingą informaciją teikiant paraišką dėl finansinių produktų, atskleisti visus esminius duomenis ir faktus; yra informuoti, kad įsipareigojimų nevykdymas sukelia pasekmes;
 - › pripažįsta, kad visi dokumentai, pateikti įsigyjant finansinius produktus ar paslaugas, yra svarbūs ir, kad svarbu suprasti, kas juose parašyta.
 - Pažįsta ir supranta finansinę aplinką:
 - › gali atskirti, kurie finansiniai produktai ir paslaugos ginami reglamentais ir vartotojų teisių apsaugos įstatymais, kurie finansinių produktų ir paslaugų teikėjai yra patikimi;
 - › gali nustatyti, kieno klausti patarimo renkantis finansinius produktus ir kur kreiptis pagalbos ar patarimo finansiniais klausimais;
 - › yra informuoti, kad egzistuoja finansiniai nusikaltimai, tokie kaip asmens tapatybės vagystė, sukčiavimas; žino, kokių saugumo priemonių reikia imtis siekiant apsaugoti asmeninius duomenis ir nepatekti į sukčiavimo schemas; žino, kokias turi teises ir pareigas tapus finansinio nusikaltimo auka;
 - › žino, kad nuolat atsiranda naujos finansinių nusikaltimų formos, ir suvokia jų riziką.
 - Žino ir supranta priimtų finansinių sprendimų pasekmes sau ir kitiems:
 - › supranta, kad žmonės gali pasirinkti, kaip jiems taupyti ir išleisti pinigus, kad kiekvienas finansinis sprendimas veikia tiek asmenį, tiek visuomenę;
 - › žino, kaip asmens finansinė elgsena veikia asmens, bendruomenės, šalies ir tarptautiniu lygmeniu.
 - Supranta ekonominių ir išorės veiksnių įtaką:
 - › žino apie ekonominę situaciją ir supranta politikos pokyčių, pavyzdžiui, su privalo-muoju senatvės pensijos kaupimu susijusių reformų, įtaką;
 - › supranta, kaip galimybė kurti gerovę ar gauti kreditą priklauso nuo ekonominių veiksnių, tokių kaip palūkanų norma, infliacija ir kreditingumas;
 - › supranta, kad išorės veiksniai – reklama, bendraamžių spaudimas – gali daryti įtaką asmens finansiniams sprendimams ir padariniams.

Procedūriniai gebėjimai

Procedūriniai gebėjimai žymi kognityvinius procesus ir apibūdina mokinių gebėjimą atpažinti bei taikyti atitinkamas teorines žinias, taip pat suprasti, analizuoti, pagrįsti, vertinti ir siūlyti sprendimus. PISA finansinio raštingumo vertinime išskirtos keturios procedūrinių gebėjimų sritys:

- ▶ **Finansinės informacijos identifikavimas.** Ši sritis žymi gebėjimą ieškoti, surasti ir atpažinti reikalingą finansinę informaciją. Šiai sričiai priskiriamos finansinės terminologijos išmanymo užduotys, taip pat tokios, kai mokinio prašoma surasti, kurioje banko sąskaitos išrašo vietoje pateiktas sąskaitos likutis arba kurioje sudėtinga teisine kalba parengtos sutarties vietoje nurodytos vėlavimo mokėti paskolos įmokas pasekmės.
- ▶ **Informacijos analizė finansiniu požiūriu.** Tai yra įvairios kognityvinės finansiniame kontekste atliekamos procedūros, įskaitant pateiktų duomenų interpretaciją, palyginimą ir sugretinimą, sintezę bei ekstrapoliaciją. Šios srities užduotys susijusios su akivaizdžiai nepateiktos informacijos atpažinimu. Pavyzdžiui, atliekant užduotį gali tekti palyginti skirtingų mobiliojo telefono ryšio paslaugų teikėjų sutarčių sąlygas arba išsiaiškinti, ar skelbime, kuriame siūloma imti paskolą, gali būti papildomų, aiškiai neišdėstytų sąlygų.
- ▶ **Finansinių sprendimų įvertinimas.** Šioje srityje pagrindinis dėmesys skiriamas mokinio gebėjimui remiantis savo žiniomis ir supratimu apie finansus įvertinti, ar konkretus sprendimas tam tikroje situacijoje finansiškai naudingas, ar ne, bei finansiniais argumentais pagrįsti ir paaiškinti šį sprendimą. Pavyzdžiui, mokiniui gali tekti įvertinti veiksnius, kurie, atsižvelgiant į nurodytas finansines sąlygas, galėtų būti svarstomi nustatant santykinę finansinę naudą įsigyjant trokštamą, tačiau nebūtiną, pirkinį arba atidedant jo įsigijimą.
- ▶ **Žinių apie finansus ir supratimo apie juos taikymas.** Šios srities gebėjimas skiria dėmesį veiksmingoms ir tikslingoms finansinėje aplinkoje atliekamoms operacijoms, pasinaudojant finansinių sąvokų išmanymu ir žiniomis apie finansinius produktus bei kontekstus. Šios srities užduotys reikalauja atsižvelgti į daugialypes sąlygas, pasinaudoti savo finansinės terminijos žiniomis ir apskaičiuoti, pavyzdžiui, perkamosios galios kitimą atsižvelgiant į pateiktus kainų kaitos tempus arba dvejų metų trukmės paskolos palūkanas.

Situacijų kontekstai

Kontekstai nurodo įvairaus lygmens – nuo asmeninio iki pasaulinio – situacijas, kuriose gali būti reikalinga taikyti finansines žinias ir gebėjimus. Modeliuojant finansinio raštingumo uždavinių sąlygas tyrime PISA, mokiniams suteikiama galimybė spręsti įvairius kasdienės gyvenimo situacijas imituojančius uždavinius, su kuriais, tikėtina, susidurs XXI a. žmogus. Uždaviniuose dėmesys skiriamas klausimų sprendimui asmens, šeimos ar bendraamžių grupės, bendruomenės, visuomenės ar net globaliame lygmenyje. Atliekant PISA finansinio raštingumo vertinimą, išskiriami keturi kontekstai:

- ▶ **Mokymo(si) ir profesinis kontekstas.** Penkiolikmečiai yra konkrečios mokyklos bendruomenės nariai, daugelis jų dar ir vėliau tam tikrą laiką mokysis ar studijuos. Tačiau dalis penkiolikmečių po metų ar dvejų baigs mokyklas ir vienaip ar kitaip įsilies į darbo rinką. Be to, kai kurie paaugliai dar besimokydami, ne pamokų metu, imasi įvairių trumpalaikių darbų, gauna savo pirmuosius darbo užmokesčius, todėl profesinis kontekstas jiems taip pat svarbus ir aktualus. Šio konteksto užduotys tyrime PISA susijusios su informacijos darbo užmokesčio lapeliuose supratimu, lėšų taupymo studijoms aukštosiose mokyklose strategijų pasirinkimu, paskolų studijoms naudos bei rizikos nagrinėjimu ir dalyvavimu įvairiose lėšų investavimo ir kaupimo programose.
- ▶ **Namų ir šeimos kontekstas.** Šiam kontekstui priskiriami finansiniai klausimai, susiję su namų ūkio išlaidomis. Šeima yra labiausiai paplitęs namų ūkio tipas, kuriame gyvena penkiolikmečiai, tačiau šis kontekstas taip pat apima ir šeiminius ryšius nesusietus namų ūkiu, kuriuose jaunuoliai apsigyvena palikę tėvų namus, pavyzdžiui, gyvendami su kambariokais universiteto bendrabutyje arba nuomdamiesi kitokį būstą. Šio konteksto užduotys PISA finansinio raštingumo vertinime susijusios su buities daiktų ar maisto produktų pirkimu, bendrų išlaidų fiksavimu, šeimos biudžeto planavimu, namų ūkio išlaidų prioritetų nustatymu.
- ▶ **Asmens kontekstas.** Šis kontekstas susijęs su asmens sprendimais, kurie tiesiogiai veikia jo finansinę gerovę, su atsakomybėmis ir potencialiomis rizikomis, kylančiomis atliekant įvairias finansines operacijas. Šiam kontekstui priskiriamos PISA finansinio raštingumo užduotys susi-

jusios su įvairiais sandoriais, pavyzdžiui, vartojimo prekių įsigijimu, banko sąskaitos atidarymu, naudojimusi finansinėmis paslaugomis, pasižyminčiomis ilgalaikiais įsipareigojimais, pavyzdžiui įvairių rūšių paskolų ir draudimo produktų įsigijimu.

- **Visuomenės kontekstas.** Dėl globalizacijos procesų didėjant pasaulio susietumui, stiprėja suvokimas ir pripažinimas, kad asmens gerovei įtaką daro ne tik vietos bendruomenė, bet ir už jos ribų vykstantys globalūs kaitos procesai. Matuojant mokinių finansinį raštingumą, esminis dėmesys skiriamas asmeniniams finansams, tačiau kartu pripažįstant, kad žmogaus gerovė negali būti suvokiama atsietai nuo visuomenės konteksto ir jos įtakų. Šio konteksto užduotys susijusios su vartotojų teisėmis ir pareigomis, mokesčių ir vietinių rinkliavų paskirties supratimu, verslo interesų ir vartotojų perkamosios galios vaid-

mens suvokimu, aukojimu ne pelno organizacijoms ir labdaros fondams.

Galimų surinkti taškų pasiskirstymas

Mokinių finansinis raštingumas tyrime PISA vertinamas iš trijų perspektyvų, arba dimensijų. Kiekviena dimensija išskirta į keturias temines sritis. **Kiekviena** testo užduotis atitinka **vieną** finansinių žinių ir supratimo turinio sritį, **vieną** procedūrinių gebėjimų ir **vieną** situacijų kontekstų sritį (žr. 2.1 lentelę). Kadangi PISA vertinimo sistemos tikslas – parodyti realias žmonių patiriamas situacijas ir aplinkybes bei pristatyti spręstinas problemas, testo užduotys gali turėti daugiau nei vienos srities požymių, pavyzdžiui, būti susijusi tiek su pinigais ir piniginėmis operacijomis, tiek su finansų planavimu ir valdymu. Tokiais atvejais užduotis priskiriama tai sričiai, kuri labiausiai atitinka užduoties esmę ir tikslą.

2.1 lentelė. Galimų surinkti taškų pasiskirstymas pagal finansinio raštingumo dimensijų sritis

FINANSINIŲ ŽINIŲ IR SUPRATIMO TURINYS				
Pinigai ir piniginės operacijos	Finansų planavimas ir valdymas	Rizika ir grąža	Finansinė aplinka	Iš viso
30-40 proc.	25-35 proc.	15-25 proc.	10-20 proc.	100 proc.
PROCEDŪRINIAI GEBĖJIMAI				
Finansinės informacijos identifikavimas	Informacijos analizė finansiniu požiūriu	Finansinių sprendimų įvertinimas	Žinių apie finansus ir supratimo apie juos taikymas	Iš viso
15-25 proc.	15-25 proc.	25-35 proc.	25-35 proc.	100 proc.
SITUACIJŲ KONTEKSTAI				
Mokymo(si) ir profesinis	Namų ir šeimos	Asmens	Visuomenės	Iš viso
10-20 proc.	30-40 proc.	35-45 proc.	5-15 proc.	100 proc.

PISA finansinio raštingumo pasiekimų lygmenys

Santykinis testo klausimo sunkumas nustatomas pagal teisingai atsakiusių į šį klausimą mokinių dalį, o santykinis mokinio gebėjimų lygis – pagal tai, kokią dalį klausimų mokinys atsakė teisingai. Naudojant bendrą skalę, kurioje testo klausimų sunkumas

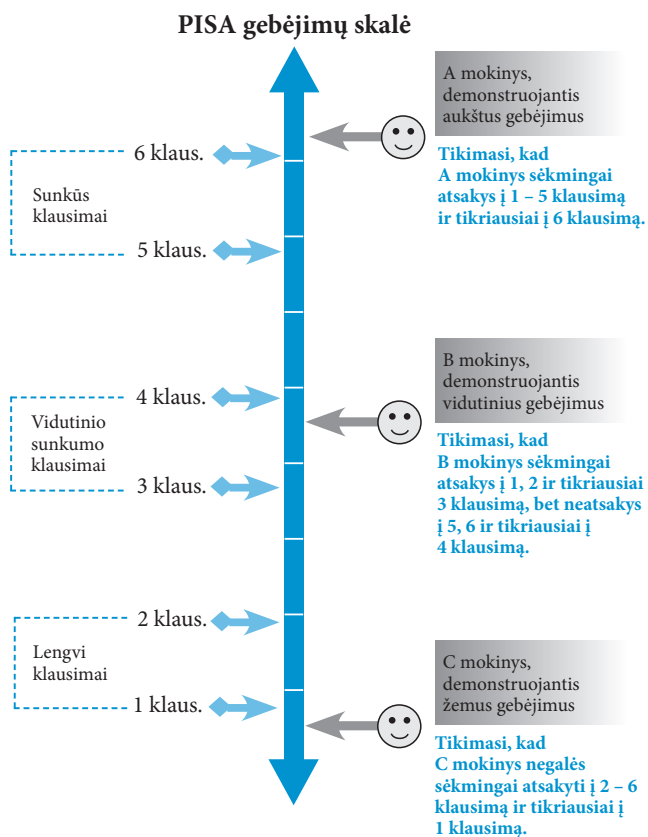
siejamas su mokinių gebėjimų lygiu, galima nustatyti žinių, kurios reikalingos atsakyti į tam tikrą klausimą, kiekį. Tai reiškia, kad tikimasi, jog mokiniai sėkmingai atsakys į tokio sunkumo klausimus, kurie yra toje pačioje arba žemesnėje skalės vietoje kaip ir mokinio demonstruojami gebėjimai. Šis tikimybinis modelis pavaizduotas 2.2 paveiksle (žr. 20 p.).

2.2 lentelė. PISA 2015 finansinio raštingumo pasiekimų lygmenys

MOKINIŲ GEBĖJIMAI	
5 LYGMUO (625 ir daugiau taškų)	Šį lygmenį pasiekę mokiniai geba analizuoti sudėtingus finansinius produktus ir atsižvelgti į nenurodytus arba neakivaizdžius finansinių dokumentų aspektus, pavyzdžiui, mokėjimų pavedimų išlaidas. Jie geba dirbti itin tiksliai ir spręsti nekasdienius finansinius klausimus, pavyzdžiui, konkrečioje banko ataskaitoje apskaičiuoti sąskaitos likutį, atsižvelgdami į daugelį veiksnių, tokių kaip pinigų pervedimo mokestis. Šio lygmens užduotys yra susijusios su mokinių gebėjimu, sprendžiant finansines problemas, galvoti ir planuoti į priekį arba priimti sprendimus, būsiančius jiems aktualius tik ateityje bet kurios šalies kontekste. Be to, mokiniai, demonstruodami platesnį finansinės aplinkos supratimą (pvz., apie pajamų mokestį), geba apibūdinti galimus finansinių sprendimų padarinius.
4 LYGMUO (550–625 taškai)	Šį lygmenį pasiekę mokiniai geba interpretuoti ir įvertinti įvairius išsamius finansinius dokumentus ir paaiškinti rečiau naudojamų finansinių produktų paskirtį. Be to, jie geba priimti finansinius sprendimus, atsižvelgdami į ilgalaikius padarinius, ir spręsti rutinines problemas galbūt nepažįstamuose finansiniuose kontekstuose. Atlikdami 4 lygmens užduotis, mokiniai privalo suprasti mažiau įprastas finansines idėjas ir sąvokas, tokias kaip banko sąskaitos tvarkymas ir sudėtinės palūkanos. Šiuo atveju mokiniai turi pademonstruoti, kad supranta, jog paprastųjų palūkanų norma turi būti taikoma ne tik pradinei (sutaupyta arba pasiskolintai) sumai, bet ir jau gautoms palūkanoms. Šio lygmens užduotys aprėpia ir kontekstus, kurie nebūtinai pažįstami penkiolikmečiams, tačiau bus jiems aktualūs netolimoje ateityje, pavyzdžiui, kai kalbama apie darbo užmokesčio lapelį. Atliekant šias užduotis, mokiniai turi gebėti nustatyti galimus finansinių sprendimų padarinius ir pritaikyti šią informaciją, pasirenkant finansinius produktus, pavyzdžiui, nusprendžiant, kurią iš dviejų paskolų, kurioms taikomas skirtingas grąžinimo terminas ir sąlygos, pasirinkti.
3 LYGMUO (475–550 taškų)	Šį lygmenį pasiekę mokiniai geba taikyti įgytas žinias ir supratimą apie jiems įprastas finansines sąvokas, terminus ir produktus jiems aktualiose situacijose. Mokiniai jau pradeda nagrinėti finansinių sprendimų padarinius, kuria paprastus finansinius planus jiems įprastuose kontekstuose, pavyzdžiui, pradeda lyginti finansinę naudą, kurią galėtų gauti pasiskolinę pinigų iš skirtingų šaltinių, kai taikomos skirtingos palūkanų normos ir grąžinimo sąlygos. Jie geba tiesiogiai interpretuoti įvairius finansinius dokumentus, pavyzdžiui, sąskaitas arba darbo užmokesčio lapelius, ir atlikti paprastus aritmetinius veiksmus, pavyzdžiui, apskaičiuoti biudžetą. 3 lygmenį pasiekę mokiniai geba pasirinkti, kokius matematinius veiksmus būtina atlikti, norint išspręsti rutinines problemas gana įprastuose finansinio raštingumo kontekstuose. Taigi jie geba ne tik atlikti matematikos veiksmus, bet ir pasirinkti, kokius veiksmus geriausia taikyti, atliekant konkrečias finansines užduotis.
2 LYGMUO (400–475 taškai)	Šį lygmenį pasiekę mokiniai bando taikyti įgytas žinias, priimdami finansinius sprendimus tiesiogiai jiems aktualiose situacijose. Jie geba suprasti biudžeto reikšmę, atlikti paprastus ekonominio naudingumo vertinimus ir interpretuoti gerai žinomas kasdinių finansinių dokumentų ypatybes. Šį lygmenį pasiekę mokiniai, sprenddami finansinius uždavinius, geba atlikti paprastus, vieno veiksmo reikalaujančius skaičiavimus (sudėti, atimti, padauginti arba padalinti), bei pademonstruoti, kad supranta, kaip tarpusavyje yra susiję skirtingi finansiniai aspektai, pavyzdžiui, perkamas kiekis ir patiriamos išlaidos.
1 LYGMUO (326–400 taškų)	Šį lygmenį pasiekusiems mokiniams būdingi tik pagrindiniai finansinio raštingumo gebėjimai: jie gali atpažinti įprastus finansinius produktus ir interpretuoti su pagrindinėmis finansinėmis sąvokomis susijusią informaciją, pavyzdžiui, jie supranta, kokia yra banko sąskaitos paskirtis. Jie geba suvokti skirtumą tarp poreikių ir norų ir priimti paprastus sprendimus dėl kasdinių išlaidų, pavyzdžiui, supranta daiktų vertę, palygindami jų vieneto kainas. Šio lygmens mokiniai gali atlikti paprastus vieno veiksmo reikalaujančius skaičiavimus (sudėti, atimti arba padauginti), kai jiems pateikiamas pažįstamas finansinis kontekstas.

Kuo mokinio gebėjimų lygis yra aukščiau tam tikro testo klausimo sunkumo lygmens, tuo labiau tikėtina, kad mokinys sėkmingai atsakys į tą klausimą ir kitus panašaus sunkumo ar lengvesnius klausimus. Kuo mokinio gebėjimų lygis žemesnis už tam tikro testo klausimo sunkumo lygmenį, tuo mažiau tikėtina, kad jis gebės sėkmingai atsakyti į tą ir kitus panašaus sunkumo ar sunkesnius klausimus.

2015 m. PISA finansinio raštingumo tyrime gebėjimų skalė buvo suskirstyta į penkis pasiekimų lygmenis. Aukščiausias lygmuo yra 5-as, o žemiausias – 1-as. 5 lygmeniui priskirtos sunkiausios užduotys. Be to, daroma prielaida, kad tam tikro lygmens gebėjimus pademonstravę mokiniai turi ir žemesnio lygmens kompetencijas. Pavyzdžiui, tikimasi, kad 4 lygmenį pasiekę mokiniai bus įgiję 4, 3, 2 ir 1 lygmenų kompetencijas, o 1 lygmens mokiniai veikiausiai teisingai atliks 1 lygmens užduotis, bet vargu ar jiems pavyks atlikti 2 ir aukštesnių lygmenų užduotis. 2.2 lentelėje apibūdinami kiekvieną pasiekimų lygmenį atitinkantys mokinių gebėjimai (žr. 19 p.).

2.2 pav. Testo klausimų sunkumo ir mokinių gebėjimų lygmens ryšio tikimybinis modelis

FINANSINIO RAŠTINGUMO UŽDUOČIŲ PAVYZDŽIAI 3

Šiame skyriuje pateikti keli užduočių pavyzdžiai, iliustruojantys visus tris finansinio raštingumo vertinimo aspektus: finansinių žinių ir supratimo turinį, procedūrinius gebėjimus ir situacijų kontekstus. Taip pat nurodomas kiekvieno klausimo pasiekimų lygmuo.

I UŽDUOTIS. TURGUJE

Pomidorus galima pirkti kilogramais arba dėžėmis.

2,75 zedo už kilogramą

22 zedai už 10 kg dėžę

KLAUSIMAS

Dėžės pomidorų kaina yra geresnė negu perkant juos kilogramais.

Pagrįskite šį teiginį

Finansinių žinių ir supratimo turinys	Pinigai ir piniginės operacijos
Procedūriniai gebėjimai	Informacijos analizė finansiniu požiūriu
Situacijų kontekstas	Namų ir šeimos
Pasiekimų lygmuo	2

KLAUSIMAS

Ne visi žmonės, nusipirkę dėžę pomidorų, pasielgtų finansiškai sumaniai. Paaiškinkite, kodėl?

Finansinių žinių ir supratimo turinys	Pinigai ir piniginės operacijos
Procedūriniai gebėjimai	Finansinių sprendimų įvertinimas
Situacijų kontekstas	Namų ir šeimos
Pasiekimų lygmuo	1

II UŽDUOTIS. MOTOCIKLO DRAUDIMAS

Praėjusiais metais Simo motociklas buvo apdraustas draudimo įmoneje GARANTAS. Draudimo liudijimas aprėpė motociklo vagystę ir eismo įvykių metu motociklui padarytą žalą.

KLAUSIMAS

Šiais metais Simas ketina pratęsti šią draudimo sutartį įmoneje GARANTAS, tačiau nuo praėjusių metų jo gyvenime pasikeitė kelios aplinkybės.

Kaip kiekviena lentelėje nurodyta aplinkybė tikriausiai pakeis Simo motociklo draudimo liudijimo kainą šiais metais?

Prie kiekvienos aplinkybės pažymėkite „Padidins kainą“, „Sumažins kainą“ arba „Neturės jokio poveikio kainai“.

Aplinkybė	Kaip ši aplinkybė tikriausiai pakeis draudimo liudijimo kainą?
Senąjį motociklą Simas pakeitė kitu kur kas galingesniu motociklu.	Padidins kainą / Sumažins kainą / Neturės jokio poveikio kainai
Simas nudažė motociklą kita spalva.	Padidins kainą / Sumažins kainą / Neturės jokio poveikio kainai
Praėjusiais metais Simas pateko į du eismo įvykius, įvykusius dėl jo kaltės.	Padidins kainą / Sumažins kainą / Neturės jokio poveikio kainai

Finansinių žinių ir supratimo turinys	Rizika ir grąža
Procedūriniai gebėjimai	Informacijos analizė finansiniu požiūriu
Situacijų kontekstas	Asmens
Pasiekimų lygmuo	3

III UŽDUOTIS. NAUJAS PASIŪLYMAS

Jurga turi paėmusi 8 000 zedų paskolą iš įmonės „FirstZed Finance“. Metinės šios paskolos palūkanos 15 %. Kas mėnesį mokėtina paskolos įmoka 150 zedų.

Po metų Jurga įmonei vis dar lieka skolinga 7 400 zedų.

Kita finansinių paslaugų bendrovė „Zedbest“ yra pasirengusi suteikti moteriai 10 000 zedų paskolą, kuriai taikoma 13 % metinė palūkanų norma. Šiai bendrovei kas mėnesį mokėtinos įmokos dydis taip pat būtų 150 zedų.

KLAUSIMAS

Nurodykite vieną galimą neigiamą finansinį padarinį Jurgai, jeigu ji sutiktų paimti paskolą iš bendrovės „Zedbest“.

Finansinių žinių ir supratimo turinys	Finansų planavimas ir valdymas
Procedūriniai gebėjimai	Finansinių sprendimų įvertinimas
Situacijų kontekstas	Asmens
Pasiekimų lygmuo	4

IV UŽDUOTIS. BANKO KLAIDA

Dovydas turi sąskaitą banke „ZedBank“. Jis gavo šį elektroninį laišką:

Gerbiamas banko „ZedBank“ kliente,

Įvyko „ZedBank“ serverio gedimas ir Jūsų prisijungimo prie elektroninės bankininkystės sistemos duomenys buvo ištrinti.

Dėl šios klaidos nebegalėsite prisijungti prie elektroninės bankininkystės sistemos, o svarbiausia, kad Jūsų sąskaita nebėra saugi.

Spustelėkite toliau pateiktą nuorodą ir vadovaukitės instrukcijomis, kad galėtumėte prisijungti iš naujo.

Jūsų bus paprašyta pateikti savo elektroninės bankininkystės duomenis.

<https://ZedBank.com>

KLAUSIMAS

Kuriuo iš šių patarimų Dovydas turėtų pasinaudoti?

Prie kiekvieno teiginio pažymėkite „Taip“ arba „Ne“.

Teiginys	Ar Dovydas turėtų pasinaudoti šiuo patarimu?
Atsakyti į šį elektroninį laišką ir nurodyti savo elektroninės bankininkystės duomenis.	Taip / Ne
Susisiekti su banku ir paklausti dėl elektroninio laiško.	Taip / Ne
Jeigu nuoroda sutampa su banko interneto svetainės adresu, spustelėti ją ir vadovautis pateiktomis instrukcijomis.	Taip / Ne

Finansinių žinių ir supratimo turinys	Finansinė aplinka
Procedūriniai gebėjimai	Finansinių sprendimų įvertinimas
Situacijų kontekstas	Visuomenės
Pasiekimų lygmuo	5

V UŽDUOTIS. DARBO UŽMOKESČIO LAPELIS

Kiekvieną mėnesį darbdavys perveda darbo užmokestį į Justės banko sąskaitą.

Tai Justės liepos mėnesio darbo užmokesčio lapelis.

DARBUOTOJO DARBO UŽMOKESČIO LAPELIS: Justė Sitizienė		
Pareigos: vadybininkė	Liepos 1–31 d.	
Priskaičiuotas darbo užmokestis	2 800 zedų	
Atskaitymai	300 zedų	
Išmokėtas darbo užmokestis	2 500 zedų	
Nuo metų pradžios iki dabar priskaičiuotas darbo užmokestis	19 600 zedų	

KLAUSIMAS

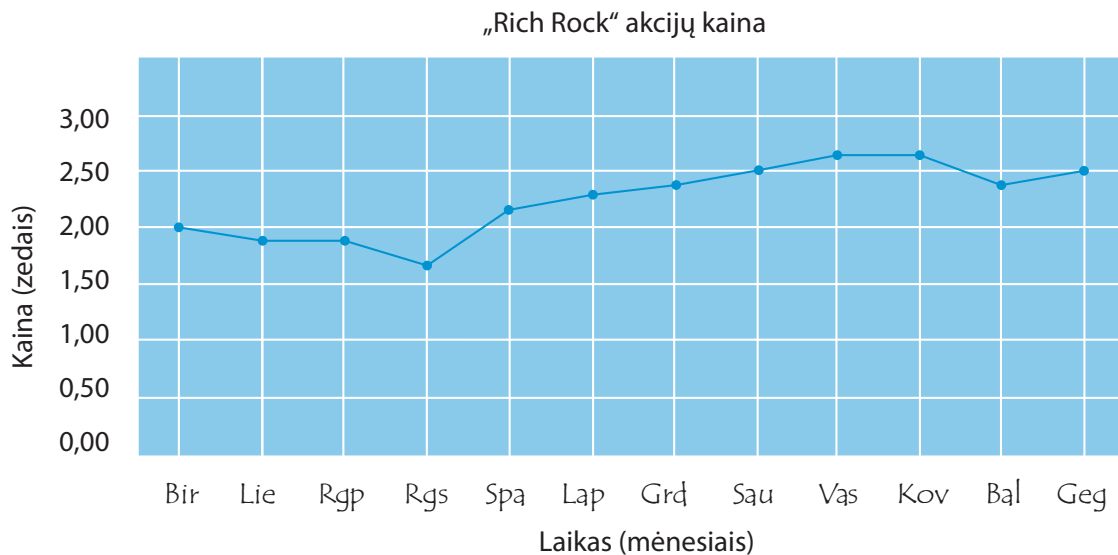
Kokią sumą darbdavys pervedė į Justės banko sąskaitą liepos 31 d.?

- a) 300 zedų;
- b) 2 500 zedų;
- c) 2 800 zedų;
- d) 19 600 zedų.

Finansinių žinių ir supratimo turinys	Pinigai ir piniginės operacijos
Procedūriniai gebėjimai	Finansinės informacijos identifikavimas
Situacijų kontekstas	Mokymo(si) ir profesinis
Pasiekimų lygmuo	4

VI UŽDUOTIS. AKCIJOS

Grafike vaizduojamas „Rich Rock“ vienos akcijos kainos kitimas per 12 mėnesių.

KLAUSIMAS

Kurie teiginiai apie grafiką yra teisingi?

Prie kiekvieno teiginio pažymėkite „Teisingas“ arba „Klaidingas“.

Teiginys	Ar šis teiginys yra teisingas, ar klaidingas?
Šias akcijas geriausia buvo pirkti rugsėjį.	Teisingas / Klaidingas
Per metus akcijos kaina pakilo apie 50 proc.	Teisingas / Klaidingas

Finansinių žinių ir supratimo turinys	Rizika ir grąža
Procedūriniai gebėjimai	Informacijos analizė finansiniu požiūriu
Situacijų kontekstas	Asmens
Pasiekimų lygmuo	3

VII UŽDUOTIS. NAUJAS PASIŪLYMAS

Sara į elektroninio pašto dėžutę gavo šią sąskaitą:

Breezy Clothing

Sara Johanson
Worthilo kelias 29
Kensingtonas
3122 Zedlandija

Sąskaita
Sąskaitos numeris: 2034
Išrašymo data: Vasario 28 d.

Breezy Clothing
Marple prospektas 498
Braitwelis
2090 Zedlandija

Prekės kodas	Pavadinimas	Kiekis	Vnt. kaina	Iš viso (be mokesčių)
T011	Marškinėliai	3	20	60 zedų
J023	Džinsai	1	60	60 zedų
S002	Kaklaskarė	1	10	10 zedų

Suma be mokesčių: 130 zedų
Mokesčiai 10%: 13 zedų
Pristatymas: 10 zedų
Suma su mokesčiais: 153 zedai
Sumokėta suma: 0 zedų

Likusi mokėti suma: 153 zedai
Sumokėti iki: Kovo 31 d.

KLAUSIMAS

Kodėl ši sąskaita buvo nusiųsta Sarai:

- a) Nes Sara turi sumokėti įmonei „Breezy Clothing“.
- b) Nes įmonė „Breezy Clothing“ turi sumokėti Sarai.
- c) Nes Sara sumokėjo įmonei „Breezy Clothing“.
- d) Nes įmonė „Breezy Clothing“ sumokėjo Sarai.

Finansinių žinių ir supratimo turinys	Pinigai ir piniginės operacijos
Procedūriniai gebėjimai	Finansinės informacijos identifikavimas
Situacijų kontekstas	Asmens
Pasiekimų lygmuo	1

KLAUSIMAS

Kiek kainuoja drabužių pristatymas iš įmonės „Breezy Clothing“?

Pristatymo kaina (zėdais):

Finansinių žinių ir supratimo turinys	Pinigai ir piniginės operacijos
Procedūriniai gebėjimai	Finansinės informacijos identifikavimas
Situacijų kontekstas	Asmens
Pasiekimų lygmuo	2

KLAUSIMAS

Įmonės „Breezy Clothing“ atsiųstoje sąskaitoje Sara pastebėjo klaidą.

Ji buvo užsakiusi ir gavo dvejus, bet ne trejus marškinėlius.

Pristatymo mokestis yra fiksuotas.

Kokia likusi mokėti suma bus įrašyta naujoje sąskaitoje?

Finansinių žinių ir supratimo turinys	Pinigai ir piniginės operacijos
Procedūriniai gebėjimai	Žinių apie finansus ir supratimo apie juos taikymas
Situacijų kontekstas	Asmens
Pasiekimų lygmuo	5

4 MOKINIŲ FINANSINIO RAŠTINGUMO REZULTATAI

Bendrieji finansinio raštingumo rezultatai

Vidutinis dešimties OECD šalių, 2015 m. dalyvavusių finansinio raštingumo tyrime, rezultatas yra 489 taškai. Lyginant šalių ir teritorijų rezultatų vidurkius su OECD šalių vidurkiu, reikėtų kreipti dėmesį tik į statistiškai reikšmingus skirtumus. 4.1 lentelėje pateikti visų tyrime dalyvavusių šalių rezultatų vidurkiai ir nurodytos šalys, kurių rezultatų vidurkiai statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo pirmosios šalies rezultatų vidurkio.

Visos tyrime dalyvavusios šalys pagal vidutinius finansinio raštingumo rezultatus yra suskirstytos į tris grupes: tas šalis, kurių rezultatų vidurkis statistiškai reikšmingai aukštesnis už OECD šalių rezultatų vidurkį (6 šalys, pažymėta ♦), šalis, kurių rezultatų vidurkis statistiškai reikšmingai žemesnis už OECD šalių rezultatų vidurkį (7 šalys, pažymėta ◇) ir likusias šalis, kurių rezultatų vidurkis statistiškai reikšmingai nuo OECD šalių rezultatų vidurkio nesiskiria (2 šalys).

Tarp 15 finansinio raštingumo tyrime dalyvavusių šalių aukščiausius ir žemiausius rezultatus pademonstravo ne OECD grupei priklausančios šalys. Pirmoje vietoje yra P-Š-D-G (Kinija), kurios penkiolikmečių vidurkis yra 566 taškai, tuo tarpu Peru ir Brazilijos mokinių vidurkiai yra žemiausi, atitinkamai 403 ir 393 taškai. Iš 10-ties OECD šalių, 4 šalių rezultatų vidurkis statistiškai reikšmingai aukštesnis už OECD šalių vidurkį. Belgija ir Kanada užima antrą ir trečią vietą, Nyderlandai ir Australija – penktą ir šeštą. Vidutiniai JAV ir Lenkijos rezultatai statistiškai reikšmingai nuo OECD vidurkio nesiskiria, o Italijos, Ispanijos, Slovakijos ir Čilės rezultatai yra statistiškai reikšmingai žemesni. Aukštesnius nei OECD šalių vidurkis rezultatus demonstruoja OECD nepriklausanti Rusija – ji užima ketvirtąją vietą. **Lietuvos** rezultatų vidurkis PISA finansinio raštingumo tyrime yra 449 taškai. Tai mažiau nei OECD šalių vidurkis, tačiau statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo Slovakijos rezultatų.

4.2 lentelėje pateiktas kiekvienos šalies rezultatų pasiskirstymas pagal procentilius. Šie duomenys rodo mokinių rezultatų atotrūkį tarp įvairių procentilių. Pavyzdžiui, **Lietuvoje** skirtumas tarp aukščiausius (90-to procentilio) ir žemiausius (10-to procentilio) rezultatus pasiekusių mokinių yra 266 taškai.

Mokinių pasiskirstymas pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis

Finansinio raštingumo rezultatus galima nagrinėti lyginant vidutinius šalių rezultatus, tačiau ne mažiau svarbu suprasti, kiek mokinių šalyje pasiekia aukštus arba žemus pasiekimų lygmenis, kurie buvo nustatyti 2012 m., pradėjus tirti finansinį raštingumą.

Iš 10-ies dalyvavusių OECD šalių vidutiniškai 11,8 proc. mokinių pasiekimai atitinka 5 lygmenį (žr. 4.3 lentelę). Šį lygmenį Belgijoje pasiekia 24 proc. mokinių. Keturiuose OECD šalyse – JAV (10,2 proc.), Australijoje (15,4 proc.), Nyderlanduose (17,5 proc.) ir Kanadoje (21,8 proc.) – 5 lygmenį pasiekė nuo 10 proc. iki 22 proc. mokinių. Penkiose OECD šalyse šį lygmenį yra pasiekę mažiau kaip 10 proc. mokinių: Lenkijoje (8 proc.), Italijoje (6,5 proc.), Slovakijoje (6,3 proc.) Ispanijoje (5,6 proc.) ir Čilėje (3,1 proc.). Šalyse partnerėse aukščiausią lygmenį pasiekia maždaug 33,4 proc. P-Š-D-G (Kinijos), 10,5 proc. Rusijos ir mažiau kaip 4 proc. **Lietuvos**, Peru ir Brazilijos mokinių.

4 lygmenį OECD šalyse vidutiniškai pasiekė 19,2 proc. mokinių. Belgijoje šiam lygmeniui priklauso didžiausia dalis mokinių iš visų penkių pasiekimų lygmenų. Vidutiniškai OECD šalyse maždaug vienas iš trijų mokinių yra pasiekęs 4 ar aukštesnį lygmenį.

Lyginant visų dalyvavusių šalių rezultatus nustatyta, kad Kanadoje, Belgijoje ir P-Š-D-G (Kinijoje) bent 4 lygmens gebėjimus demonstruoja daugiau nei 45 proc. mokinių, Rusijoje – maždaug

34 proc. Penkiose šalyse tokių mokinių yra mažiau nei 20 proc.: Slovakijoje – 19,7 proc., **Lietuvoje** – 16,4 proc., Čilėje – 13,6 proc., Brazilijoje – 9,7 proc. ir Peru – 8,1 proc.

OECD šalyse vidutiniškai 24,9 proc. mokinių pasiekė 3 lygmenį. 7-ioje iš 10 dalyvavusių OECD šalių ši ar aukštesnį lygmenį pasiekė vidutiniškai daugiau kaip pusė mokinių.

Lyginant visų dalyvavusių šalių rezultatus nustatyta, jog aštuoniose šalyse – Lenkijoje, JAV, Italijoje, Australijoje, Rusijoje, Ispanijoje, Nyderlanduose ir Kanadoje – didžiausia dalis mokinių pasiekė 3 lygmenį. Daugiau kaip 60 proc. tokių mokinių yra Australijoje (61,3 proc.), Nyderlanduose (62,3 proc.), Rusijoje (66,4 proc.), Kanadoje (70,2 proc.), Belgijoje (73 proc.) ir P-Š-D-G (Kinijoje) (77,3 proc.), mažiau nei 30 proc. – Brazilijoje (24,4 proc.) ir Peru (25,9 proc.). **Lietuvoje** bent 3 lygmenį pasiekė 41,2 proc. penkiolikmečių.

OECD šalyse vidutiniškai 78,2 proc. mokinių pasiekė 2 arba aukštesnį lygmenį. Kitaip sakant, maždaug aštuoni iš dešimties mokinių geba taikyti savo žinias, susidūrę su įprastai naudojamais finansiniais produktais, sąlygomis ir sąvokomis.

Penkiose OECD šalyse – Italijoje, Australijoje, Belgijoje, Nyderlanduose ir Kanadoje – mokinių, kurie pasiekia 2 arba aukštesnį lygmenį, yra bent 80 proc. Iš šalių partnerių bent 2 lygmenį pasiekia 90,6 proc. P-Š-D-G (Kinijos) ir 89,1 proc. Rusijos mokinių. **Lietuvoje** 2 arba aukštesnį lygmenį pasiekė 68,4 proc. penkiolikmečių. Mažiausiai tokių mokinių yra Brazilijoje – tik 46,7 proc.

2 lygmuo yra laikomas baziniu lygmeniu. Mokiniai, nepasiekę šio lygmens (pasiekę 1 arba žemesnį lygmenį), laikomi negebančiais taikyti žinių kasdienio gyvenimo situacijose, susijusiose su finansiniais klausimais ir sprendimais.

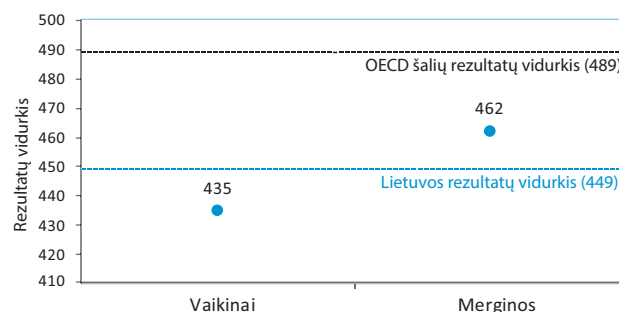
Iš 10 dalyvavusių OECD šalių 2 lygmens nepasiekė 22,3 proc. mokinių, tačiau šalių tarpusavio rezultatai gerokai skyrėsi. Netgi kai kuriose aukštesnį lygmenį pasiekusiose šalyse mokinių, nepasiekusių šio lygmens, dalis buvo palyginti didelė: JAV – 21,6 proc., Lenkijoje – 20,1 proc., Italijoje – 19,8 proc., Australijoje – 19,7 proc. ir Nyderlanduose – 19,2 proc. Lyginant visas dalyvavusias šalis, mažiau nei 10 proc. 2 lygmens nepasiekiančių mokinių yra P-Š-D-G (Kinijoje). Penkiose žemiausius rezultatus pademonstravusiose šalyse bazinio lygmens nepasiekė daugiau

kaip 30 proc. mokinių: **Lietuvoje** – 31,5 proc., Slovakijoje – 34,7 proc., Čilėje – 38,1 proc., Peru – 48,2 proc. ir Brazilijoje – 53,3 proc. Šiose šalyse tik 1 lygmenį gebančių pasiekti mokinių dalis yra didžiausia iš visų penkių pasiekimų lygmenų.

Mokinių pasiskirstymo pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis analizė atskleidžia nemažus skirtumus tarp šalių. 5-tą lygmenį pasiekusių mokinių dalis svyruoja nuo 1,2 proc. (Peru) iki 33,4 proc. (P-Š-D-G (Kinijoje)), o bazinio lygmens nepasiekusių mokinių dalis siekia nuo 9,4 proc. (P-Š-D-G (Kinijoje)) iki 53,3 proc. (Brazilijoje).

Finansinio raštingumo rezultatų skirtumai pagal mokinių lytį

OECD šalyse merginų rezultatai vidutiniškai 5 taškais aukštesni negu vaikų ir, nors šis skirtumas nėra didelis, tačiau statistiškai reikšmingas (žr. 4.4 lentelę). Tarp visų šalių tik Italijos vaikų pasiekimai finansinio raštingumo srityje (11 taškų) statistiškai reikšmingai aukštesni nei merginų. Lenkijoje, Australijoje, **Lietuvoje**, Ispanijoje ir Slovakijoje aukštesnius rezultatus pademonstravo merginos. Vertinant finansinį raštingumą nustatyta, kad **Lietuvos** ir Slovakijos merginos daugiau kaip 20 taškų aplenkė vaikus. Likusiose 9 šalyse statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vaikų ir merginų rezultatų nenustatyta.

4.1 pav. Lietuvos mokinių finansinio raštingumo rezultatai pagal mokinių lytį

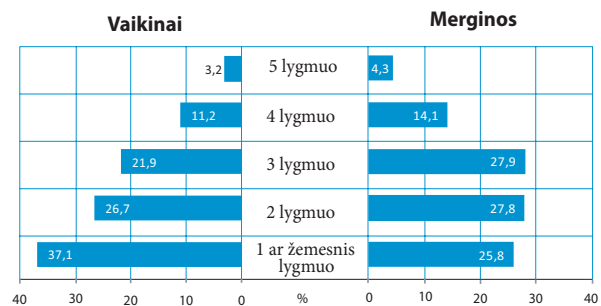
Nagrinėjant vaikų ir merginų pasiskirstymą pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis (žr. 4.5 lentelę), matyti, kad vidutiniškai OECD šalyse statistiškai reikšmingai didesnė vaikų (12,3 proc.) negu merginų (11,4 proc.) dalis pasiekia aukščiausią 5-ą lygmenį ir didesnė jų dalis nepasiekia 2 lygmens (vaikų – 24 proc., merginų – 20,5 proc.). Tarp mokinių, pasiekusių 2, 3 ir 4 lygmenis, šiek tiek daugiau merginų negu vaikų.

Daugelyje šalių 5 lygmenį pasiekusių vaikinių ir merginų dalies skirtumai nedideli. Tik JAV bei Italijoje šį lygmenį pasiekia statistiškai reikšmingai didesnė dalis vaikinių negu merginų.

4-ajame pasiekimų lygmenyje vaikinių ir merginų dalies skirtumai taip pat nedideli, tik čia aukštesnius rezultatus demonstruoja merginos, o ne vaikinai. Nors bendra tendencija, palyginti su 5-uoju pasiekimų lygmeniu, pradeda keistis merginų naujai, vis dėlto 4-ajame pasiekimų lygmenyje statistiškai reikšmingai daugiau merginų nei vaikinių yra tik Australijoje, Slovakijoje bei **Lietuvoje**. Panaši situacija susiklosčiusi ir 3-ajame pasiekimų lygmenyje, tik prie šių šalių prisideda ir Lenkija.

Tarp mokinių, nepasiekusių 2 lygmens, statistiškai reikšmingai didesnė dalis vaikinių negu merginų nustatyta Kanadoje (vaikinių dalis didesnė 2,7 proc.), Rusijoje (3,1 proc.), Nyderlanduose (3,5 proc.), Brazilijoje (3,5 proc.), Ispanijoje (4,8 proc.), Australijoje (6,3 proc.), Lenkijoje (6,9 proc.), Slovakijoje (9,6 proc.) ir **Lietuvoje** (11,2 proc.). Nė vienoje šalyje merginų, nepasiekusių bazinio lygmens, nėra daugiau nei vaikinių.

4.2 paveiksle pateikti duomenys iliustruoja, kad **Lietuvoje** 2-5 lygmenis pasiekusių merginų dalis didesnė negu vaikinių, tačiau šis skirtumas statistiškai reikšmingas tik tarp 3 ir 4 lygmenį pasiekusių mokinių. Tai reiškia, kad merginų, pademonstravusių finansinio raštingumo žinias ir gebėjimus, atitinkančius 3 ir 4 lygmenis, yra tikrai daugiau negu vaikinių. Analizuojant mokinių, nepasiekusių bazinio lygmens, pasiskirstymą pagal lytį, atkreiptinas dėmesys, kad vaikinių yra ženkliai daugiau nei merginų.

4.2 pav. Lietuvos vaikinių ir merginų pasiskirstymas pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis

4.1 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų palyginimas tarp šalių

Vidurkis	Šalis	Šalys, kurių rezultatų vidurkis statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo pirmosios šalies
566	P-Š-D-G (Kinija) ♦	
541	Belgija ♦	Kanada
533	Kanada ♦	Belgija
512	Rusija ♦	Nyderlandai
509	Nyderlandai ♦	Australija, Rusija
504	Australija ♦	Nyderlandai
489	OECD šalių vidurkis	
487	JAV	Lenkija, Italija
485	Lenkija	JAV, Italija
483	Italija ◇	Lenkija, JAV
469	Ispanija ◇	
449	LIETUVA ◇	Slovakija
445	Slovakija ◇	LIETUVA
432	Čilė ◇	
403	Peru ◇	Brazilija
393	Brazilija ◇	Peru

♦ Šalies rezultatų vidurkis statistiškai reikšmingai **aukštesnis** už OECD šalių rezultatų vidurkį
 ◇ Šalies rezultatų vidurkis statistiškai reikšmingai **žemesnis** už OECD šalių rezultatų vidurkį

4.2 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas

Šalys	Rezultatų vidurkis	Procentilių reikšmės					
		10-as		25-as		50-as	
	Vidurkis (S.P.)	Taškai (S.P.)		Taškai (S.P.)		Taškai (S.P.)	
P-Š-D-G (Kinija)	566 (6,0)	405 (8,0)		485 (6,8)		573 (7,0)	
Belgija	541 (3,0)	386 (6,9)		467 (4,6)		552 (3,6)	
Kanada	533 (4,6)	382 (6,7)		458 (5,5)		538 (4,7)	
Rusija	512 (3,3)	396 (4,4)		452 (4,3)		514 (3,8)	
Nyderlandai	509 (3,3)	348 (7,9)		426 (5,5)		517 (3,6)	
Australija	504 (1,9)	342 (3,1)		425 (2,9)		510 (2,3)	
JAV	487 (3,8)	346 (5,6)		413 (4,5)		490 (4,7)	
Lenkija	485 (3,0)	351 (5,0)		418 (3,9)		489 (3,2)	
Italija	483 (2,8)	356 (4,9)		419 (3,5)		488 (3,0)	
Ispanija	469 (3,2)	332 (5,0)		401 (4,2)		473 (3,4)	
LIETUVA	449 (3,1)	313 (5,0)		379 (4,4)		452 (3,8)	
Slovakija	445 (4,5)	287 (6,4)		364 (5,3)		450 (4,8)	
Čilė	432 (3,7)	295 (5,1)		360 (4,2)		433 (4,3)	
Peru	403 (3,4)	263 (4,4)		328 (3,9)		405 (4,2)	
Brazilija	393 (3,8)	246 (4,6)		312 (3,8)		390 (4,3)	
OECD šalių vidurkis	489 (1,1)	342 (1,8)		415 (1,4)		494 (1,2)	

4.3 lentelė. Mokinių pasiskirstymas pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis

Šalys	Pasiekimų lygmenys				
	1 ar žemesnis lygmuo	2 lygmuo	3 lygmuo	4 lygmuo	5 lygmuo
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)
P-Š-D-G (Kinija)	9,4 (1,0)	13,3 (0,9)	20,3 (1,1)	23,6 (1,1)	33,4 (2,0)
Belgija	12,0 (0,9)	15,0 (0,7)	22,3 (1,0)	26,7 (0,8)	24,0 (1,0)
Kanada	12,7 (1,0)	17,1 (0,9)	24,5 (0,8)	23,9 (1,1)	21,8 (1,2)
Nyderlandai	19,2 (1,2)	18,5 (1,0)	23,0 (0,9)	21,8 (0,9)	17,5 (0,8)
Australija	19,7 (0,6)	19,0 (0,5)	24,4 (0,5)	21,5 (0,5)	15,4 (0,6)
Rusija	10,9 (0,9)	22,7 (1,1)	32,2 (1,0)	23,6 (1,0)	10,5 (0,9)
JAV	21,6 (1,3)	23,3 (0,9)	25,7 (1,1)	19,2 (0,9)	10,2 (0,7)
Lenkija	20,1 (1,0)	24,5 (0,8)	28,4 (0,9)	19,0 (0,8)	8,0 (0,8)
Italija	19,8 (1,1)	25,2 (0,9)	29,3 (0,9)	19,2 (0,8)	6,5 (0,5)
Slovakija	34,7 (1,5)	23,6 (1,0)	22,0 (0,7)	13,4 (1,1)	6,3 (0,6)
Ispanija	24,7 (1,2)	25,9 (0,8)	27,3 (0,9)	16,4 (0,7)	5,6 (0,5)
LIETUVA	31,5 (1,3)	27,3 (0,9)	24,8 (0,9)	12,6 (0,8)	3,7 (0,5)
Čilė	38,1 (1,5)	26,5 (1,0)	21,8 (0,8)	10,5 (0,8)	3,1 (0,4)
Brazilija	53,3 (1,4)	22,2 (0,6)	14,8 (0,7)	7,1 (0,5)	2,6 (0,4)
Peru	48,2 (1,4)	25,8 (0,9)	17,9 (0,9)	6,9 (0,6)	1,2 (0,2)
OECD šalių vidurkis	22,3 (0,4)	21,8 (0,3)	24,9 (0,3)	19,2 (0,3)	11,8 (0,2)

4.4 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal mokinių lytį

Šalys	Vaikiniai					
	Rezultatų vidurkis		Procentilių reikšmės			
			10-as	25-as	50-as	75-as
	Vidurkis (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)
Lenkija	478 (3,6)	335 (6,5)	406 (4,8)	482 (4,0)	553 (4,6)	614 (4,9)
JAV	488 (4,4)	341 (6,6)	410 (5,6)	490 (5,6)	569 (5,3)	634 (6,1)
Čilė	434 (4,5)	294 (6,4)	360 (4,9)	436 (5,6)	511 (5,5)	573 (5,9)
Italija	489 (3,9)	357 (6,5)	422 (4,6)	494 (4,6)	559 (4,4)	614 (4,4)
Australija	498 (2,7)	325 (3,7)	411 (4,0)	505 (3,4)	588 (3,4)	655 (3,7)
P-Š-D-G (Kinija)	568 (6,1)	404 (8,6)	485 (7,5)	576 (7,2)	657 (6,6)	720 (7,4)
Rusija	510 (4,2)	387 (5,7)	447 (5,8)	512 (4,9)	575 (5,5)	631 (5,3)
Belgija	541 (3,8)	382 (8,5)	464 (6,1)	552 (4,3)	623 (3,8)	679 (4,8)
LIETUVA	435 (3,7)	296 (5,4)	363 (4,8)	437 (4,7)	510 (4,4)	572 (5,7)
Peru	400 (4,1)	259 (5,8)	325 (4,6)	402 (4,9)	477 (5,2)	539 (5,6)
Ispanija	464 (3,7)	321 (6,0)	393 (5,0)	469 (4,2)	538 (4,2)	599 (4,1)
Nyderlandai	507 (3,9)	340 (9,8)	419 (6,9)	514 (5,2)	596 (4,0)	665 (5,7)
Slovakija	433 (4,9)	274 (6,2)	348 (6,0)	436 (5,5)	519 (6,2)	592 (6,0)
Kanada	531 (4,8)	373 (7,7)	451 (5,7)	535 (5,6)	615 (5,4)	680 (6,8)
Brazilija	389 (4,5)	240 (5,8)	304 (4,9)	384 (4,9)	470 (5,4)	548 (5,7)
OECD šalių vidurkis	486 (1,3)	334 (2,2)	408 (1,7)	491 (1,5)	567 (1,5)	630 (1,7)

Tęsinys

Šalys	Merginos					
	Rezultatų vidurkis		Procentilių reikšmės			
			10-as	25-as	50-as	75-as
	Vidurkis (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)
Lenkija	493 (3,2)	368 (5,1)	431 (4,0)	495 (3,3)	559 (4,2)	614 (5,4)
JAV	487 (4,1)	352 (6,4)	416 (5,2)	489 (5,0)	559 (5,0)	619 (5,3)
Čilė	430 (4,2)	295 (6,6)	360 (5,7)	431 (4,7)	502 (5,0)	564 (7,2)
Italija	478 (4,0)	354 (6,6)	416 (5,0)	482 (4,2)	544 (4,6)	594 (5,8)
Australija	510 (2,1)	361 (4,0)	437 (3,1)	515 (2,5)	589 (2,3)	647 (2,9)
P-Š-D-G (Kinija)	563 (6,7)	406 (9,3)	485 (7,7)	570 (7,8)	648 (7,6)	712 (9,1)
Rusija	514 (3,3)	403 (4,4)	456 (4,2)	515 (4,0)	572 (4,9)	623 (5,5)
Belgija	541 (4,3)	389 (8,4)	471 (6,0)	552 (5,2)	620 (5,1)	674 (5,1)
LIETUVA	462 (3,2)	335 (5,9)	397 (4,4)	466 (3,8)	529 (4,0)	585 (4,8)
Peru	405 (4,0)	266 (5,0)	332 (5,2)	409 (5,0)	480 (4,8)	538 (5,3)
Ispanija	474 (4,1)	344 (6,3)	409 (5,3)	478 (4,6)	542 (4,2)	596 (4,4)
Nyderlandai	512 (3,6)	357 (8,2)	433 (6,1)	519 (4,6)	596 (3,8)	656 (4,5)
Slovakija	458 (5,6)	305 (9,0)	382 (7,7)	464 (6,1)	539 (5,6)	603 (6,3)
Kanada	536 (5,2)	391 (7,6)	464 (6,0)	540 (4,8)	611 (5,7)	675 (6,8)
Brazilija	397 (4,3)	251 (5,1)	318 (4,5)	396 (4,8)	475 (5,6)	547 (5,9)
OECD šalių vidurkis	492 (1,3)	352 (2,2)	422 (1,8)	497 (1,5)	566 (1,5)	624 (1,7)

Tęsinys

Šalys	Skirtumas (Vaikiniai - Merginos)					
	Rezultatų vidurkis	Procentilių reikšmės				
		10-as	25-as	50-as	75-as	90-as
		Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)
Lenkija	-15 (3,5) ♦	-33 (7,2) ♦	-25 (5,3) ♦	-14 (4,4) ♦	-6 (4,7)	0 (6,2)
JAV	2 (3,8)	-11 (6,8)	-6 (5,4)	1 (4,9)	10 (5,0) ♦	14 (6,7) ♦
Čilė	4 (4,4)	-1 (7,6)	1 (6,2)	5 (5,6)	9 (5,9)	8 (6,5)
Italija	11 (5,6) ♦	3 (8,3)	5 (6,6)	11 (6,5)	15 (6,1) ♦	20 (7,0) ♦
Australija	-12 (2,8) ♦	-36 (5,2) ♦	-26 (4,3) ♦	-10 (3,6) ♦	0 (3,7)	8 (4,5)
P-S-D-G (Kinija)	5 (4,2)	-3 (8,0)	1 (6,0)	7 (5,5)	9 (5,2)	9 (5,8)
Rusija	-3 (3,6)	-16 (5,7) ♦	-10 (5,4)	-3 (4,8)	3 (6,3)	8 (6,3)
Belgija	0 (5,6)	-7 (11,1)	-7 (8,2)	0 (6,4)	3 (6,5)	4 (5,9)
LIETUVA	-27 (3,0) ♦	-38 (6,1) ♦	-35 (4,8) ♦	-29 (4,3) ♦	-19 (4,1) ♦	-13 (5,7) ♦
Peru	-5 (4,5)	-7 (6,7)	-7 (4,9)	-7 (5,2)	-3 (6,1)	1 (6,9)
Ispanija	-10 (4,4) ♦	-23 (7,0) ♦	-16 (5,8) ♦	-9 (5,7)	-4 (5,3)	3 (5,5)
Nyderlandai	-5 (3,6)	-17 (8,7)	-13 (6,4) ♦	-5 (6,3)	0 (5,0)	9 (6,9)
Slovakija	-25 (5,3) ♦	-31 (8,7) ♦	-34 (7,7) ♦	-28 (6,9) ♦	-20 (6,0) ♦	-10 (7,1)
Kanada	-5 (3,9)	-18 (7,3) ♦	-13 (4,6) ♦	-5 (4,5)	4 (5,6)	6 (7,0)
Brazilija	-8 (4,4)	-12 (5,9) ♦	-14 (5,0) ♦	-11 (5,1) ♦	-5 (5,9)	1 (5,3)
OECD šalių vidurkis	-5 (1,4) ♦	-17 (2,5) ♦	-13 (1,9) ♦	-5 (1,8) ♦	1 (1,7)	6 (2,0)

♦ Skirtumas statistškai reikšmingas

4.5 lentelė. Vaikinių ir merginų pasiskirstymas pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis

Šalys	Vaikiniai				
	1 ar žemesnis lygmuo	2 lygmuo	3 lygmuo	4 lygmuo	5 lygmuo
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)
Italija	19,2 (1,4)	23,9 (1,3)	28,5 (1,1)	20,4 (1,2)	8,0 (0,8)
P-Š-D-G (Kinija)	9,6 (1,1)	13,1 (1,0)	19,4 (1,2)	23,3 (1,2)	34,6 (2,0)
JAV	22,5 (1,5)	22,4 (1,1)	24,2 (1,3)	19,4 (1,2)	11,4 (0,9)
Rusija	12,5 (1,1)	22,7 (1,5)	30,6 (1,4)	22,9 (1,4)	11,4 (1,1)
Kanada	14,1 (1,1)	17,3 (1,0)	23,6 (1,1)	22,7 (1,5)	22,3 (1,4)
Australija	22,9 (0,8)	18,1 (0,7)	22,9 (0,8)	20,2 (0,8)	15,9 (0,7)
Belgija	12,6 (1,3)	15,2 (1,0)	21,5 (1,3)	26,2 (1,1)	24,5 (1,3)
Čilė	37,5 (1,8)	25,9 (1,6)	22,0 (1,1)	11,0 (1,1)	3,5 (0,5)
Nyderlandai	20,9 (1,4)	18,1 (1,3)	22,2 (1,2)	20,9 (1,2)	17,9 (1,0)
Ispanija	27,2 (1,4)	25,1 (1,2)	26,2 (1,1)	15,7 (0,8)	5,9 (0,6)
Brazilija	55,1 (1,6)	21,1 (0,8)	14,1 (0,9)	7,0 (0,6)	2,7 (0,4)
Lenkija	23,4 (1,4)	24,2 (1,2)	26,5 (1,1)	17,9 (1,1)	8,0 (0,8)
Peru	49,4 (1,7)	25,1 (1,1)	17,2 (1,3)	7,1 (0,8)	1,2 (0,3)
LIETUVA	37,1 (1,5)	26,7 (1,1)	21,9 (1,0)	11,2 (1,0)	3,2 (0,6)
Slovakija	39,3 (1,7)	23,2 (1,3)	19,7 (1,2)	12,0 (1,1)	5,8 (0,7)
OECD šalių vidurkis	24,0 (0,4)	21,3 (0,4)	23,7 (0,4)	18,6 (0,4)	12,3 (0,3)

Tęsinys

Šalys	Merginos				
	1 ar žemesnis lygmuo	2 lygmuo	3 lygmuo	4 lygmuo	5 lygmuo
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)
Italija	20,5 (1,5)	26,4 (1,3)	30,1 (1,2)	18,0 (1,2)	5,0 (0,8)
P-Š-D-G (Kinija)	9,2 (1,2)	13,4 (1,1)	21,4 (1,4)	24,0 (1,4)	32,1 (2,3)
JAV	20,7 (1,5)	24,1 (1,2)	27,2 (1,4)	18,9 (1,3)	9,1 (0,9)
Rusija	9,4 (0,9)	22,7 (1,3)	33,8 (1,2)	24,3 (1,3)	9,7 (1,1)
Kanada	11,3 (1,1)	16,9 (1,2)	25,5 (1,0)	25,2 (1,0)	21,2 (1,5)
Australija	16,5 (0,7)	19,8 (0,7)	25,9 (0,7)	22,9 (0,7)	14,9 (0,7)
Belgija	11,4 (1,1)	14,7 (0,9)	23,2 (1,4)	27,2 (1,3)	23,5 (1,5)
Čilė	38,7 (1,9)	27,1 (1,5)	21,6 (1,1)	10,0 (1,0)	2,6 (0,5)
Nyderlandai	17,5 (1,4)	18,9 (1,5)	23,9 (1,3)	22,6 (1,3)	17,1 (1,2)
Ispanija	22,3 (1,5)	26,7 (1,3)	28,5 (1,4)	17,1 (1,1)	5,3 (0,8)
Brazilija	51,6 (1,6)	23,3 (0,8)	15,4 (1,0)	7,1 (0,6)	2,5 (0,4)
Lenkija	16,6 (1,1)	24,8 (1,0)	30,3 (1,4)	20,3 (1,0)	8,0 (1,0)
Peru	47,0 (1,7)	26,5 (1,0)	18,5 (1,1)	6,7 (0,7)	1,2 (0,3)
LIETUVA	25,8 (1,3)	27,8 (1,3)	27,9 (1,1)	14,1 (1,0)	4,3 (0,6)
Slovakija	29,7 (1,9)	24,0 (1,2)	24,5 (1,3)	14,9 (1,3)	6,9 (0,7)
OECD šalių vidurkis	20,5 (0,4)	22,3 (0,4)	26,1 (0,4)	19,7 (0,4)	11,4 (0,3)

Tęsinys

Šalys	Skirtumas (Vaikiniai - Merginos)				
	1 ar žemesnis lygmuo	2 lygmuo	3 lygmuo	4 lygmuo	5 lygmuo
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)
Italija	-1,3 (1,9)	-2,5 (1,8)	-1,6 (1,6)	2,4 (1,8)	3,0 (1,1) ♦
P-Š-D-G (Kinija)	0,4 (1,0)	-0,3 (1,1)	-2,0 (1,4)	-0,7 (1,3)	2,5 (1,6)
JAV	1,8 (1,5)	-1,7 (1,4)	-3,0 (1,6)	0,5 (1,5)	2,3 (1,2) ♦
Rusija	3,1 (1,0) ♦	-0,1 (1,7)	-3,2 (1,7)	-1,5 (1,7)	1,7 (1,4)
Kanada	2,7 (1,0) ♦	0,4 (1,2)	-1,9 (1,5)	-2,5 (1,4)	1,2 (1,5)
Australija	6,3 (1,0) ♦	-1,7 (1,0)	-3,0 (1,1) ♦	-2,7 (1,1) ♦	1,1 (0,9)
Belgija	1,1 (1,5)	0,6 (1,3)	-1,7 (1,6)	-1,0 (1,6)	1,0 (2,0)
Čilė	-1,1 (2,1)	-1,2 (2,4)	0,4 (1,4)	1,0 (1,1)	0,9 (0,6)
Nyderlandai	3,5 (1,5) ♦	-0,8 (1,9)	-1,7 (1,6)	-1,7 (1,8)	0,7 (1,4)
Ispanija	4,8 (1,6) ♦	-1,7 (2,0)	-2,3 (1,6)	-1,4 (1,3)	0,6 (1,0)
Brazilija	3,5 (1,7) ♦	-2,3 (1,2)	-1,3 (1,1)	-0,1 (0,7)	0,2 (0,3)
Lenkija	6,9 (1,6) ♦	-0,7 (1,4)	-3,8 (1,8) ♦	-2,4 (1,3)	0,0 (1,0)
Peru	2,4 (1,9)	-1,4 (1,2)	-1,3 (1,5)	0,3 (0,9)	0,0 (0,4)
LIETUVA	11,2 (1,4) ♦	-1,1 (1,5)	-6,0 (1,3) ♦	-2,9 (1,2) ♦	-1,1 (0,6)
Slovakija	9,6 (2,1) ♦	-0,8 (1,6)	-4,7 (1,9) ♦	-2,9 (1,2) ♦	-1,1 (0,9)
OECD šalių vidurkis	3,4 (0,5) ♦	-1,0 (0,5)	-2,3 (0,5) ♦	-1,1 (0,5) ♦	1,0 (0,4) ♦

♦ Skirtumas statistškai reikšmingas

5 MOKINIŲ FINANSINIO RAŠTINGUMO REZULTATŲ VEIKSNIAI

Socialinė, ekonominė ir kultūrinė mokinių aplinka

Socialinė, ekonominė ir kultūrinė padėtis apima daug įvairių mokinio ir jo namų aplinkos aspektų. Įvairūs tyrimai patvirtina šių veiksnių įtaką mokinių mokymosi pasiekimams. Pavyzdžiui, mokiniai, kurių tėvai yra įgiję aukštąjį išsimokslinimą, dirba aukšto socialinio statuso, gerai apmokamą darbą, paprastai turi daugiau galimybių naudotis finansiniais, kultūriniais ir socialiniais išteklių, kurie padeda lengviau siekti aukštesnių rezultatų mokykloje, palyginti su jų bendraamžiais, kurių tėvai menkai išsimokslinę, nedirba arba dirba mažai apmokamą darbą.

Tiriant finansinį raštingumą yra naudojamas tyrimo PISA mokinių socialinio, ekonominio ir kultūrinio (SEK) statuso indeksas, grindžiamas informacija apie tėvų išsilavinimą, profesiją, turimą turtą, liudijanti apie materialinės gerovės lygį, ir namuose prieinamus edukacinius išteklius. Šis indeksas sudarytas taip, kad vidutinė jo reikšmė OECD šalyse būtų 0, o standartinis nuokrypis – 1. Mokinių sociokultūrinis ir ekonominis statusas yra laikomas aukštu (sociokultūrinė ir ekonominė padėtis gera), jeigu jie yra tarp 25 proc. savo šalies bendraamžių, kuriems priskirtas aukščiausias tyrimo PISA SEK indeksas. Mokinių sociokultūrinis ir ekonominis statusas yra žemas (sociokultūrinė ir ekonominė padėtis bloga), jei jie patenka tarp 25 proc. savo šalies bendraamžių, turinčių žemiausią tyrimo PISA SEK indekso reikšmę.

5.1 lentelėje parodytas ryšys tarp finansinio raštingumo rezultatų ir mokinių sociokultūrinės ir ekonominės padėties. Paaiškinamosios variacijos dalis procentais rodo sociokultūrinės ir ekonominės nelygybės įtaką mokymosi rezultatams ir yra naudojama siekiant įvertinti sociokultūrinės ir ekonominės aplinkos įtakos mokinio rezultatams stiprumą. Jei variacijos reikšmė yra nedidelė, mokinio ekonominis, socialinis ir kultūrinis statusas nelemia rezultatų.

OECD šalyse vidutiniškai 9,9 proc. mokinių finansinio raštingumo rezultatų variacijos gali būti paaiškinama mokinių sociokultūrinės ir ekonominės

aplinkos skirtumais. Lyginant visas dalyvavusias šalis, daugiau negu 15 proc. rezultatų variacijos gali būti paaiškinama Belgijoje (16 proc.), P-Š-D-G (Kinijoje) (16,8 proc.) ir Peru (17,2 proc.), mažiau nei 7 proc.: Kanadoje (6,9 proc.), **Lietuvoje** (6,7 proc.), Slovakijoje (6,5 proc.), Brazilijoje (6,5 proc.), Italijoje (5,5 proc.) ir Rusijoje (3,4 proc.).

Regresijos koeficientas prie SEK indekso parodo, kokią įtaką mokinių finansinio raštingumo pasiekimams daro socialinis, ekonominis ir kultūrinis mokinių statusas, t. y. rodo vidutinį dviejų mokinių, kurių socialinė, ekonominė ir kultūrinė padėtis pagal šio indekso reikšmę skiriasi vienetu, rezultatų skirtumą.

Visose šalyse aukšto SEK statuso mokiniai pasiekia geresnių rezultatų negu žemo SEK statuso jų bendraamžiai. OECD šalyse SEK indekso padidėjimas vienetu yra susijęs su finansinio raštingumo rezultato padidėjimu vidutiniškai 38 taškais. Analizuojant visų dalyvavusių šalių duomenis, didžiausias regresijos koeficientas nustatytas Australijoje ir Nyderlanduose (po 51 tašką), mažiausi rezultatų skirtumai stebimi Rusijoje (regresijos koeficientas – 22 taškai).

Dar vienas būdas įvertinti socialinės, ekonominės ir kultūrinės padėties įtaką rezultatams yra palyginti vidutinius 1-am (žemiausiam) ir 4-am (aukščiausiam) ketvirčiui pagal SEK indekso reikšmes priskiriamų mokinių rezultatus. OECD šalyse šis skirtumas tarp aukščiausio ir žemiausio SEK statuso mokinių finansinio raštingumo rezultatų yra 89 taškai.

Didžiausi skirtumai tarp aukščiausio ir žemiausio SEK statuso mokinių rezultatų nustatyti P-Š-D-G (Kinijoje) (132 taškai), Peru (117 taškų) ir Belgijoje (110 taškų), mažiausi – Italijoje (60 taškų) ir Rusijoje (46 taškai). **Lietuvoje** šis skirtumas (71 taškas) yra vienas iš mažiausių tarp visų šalių.

Vietovė, kurioje yra mokykla

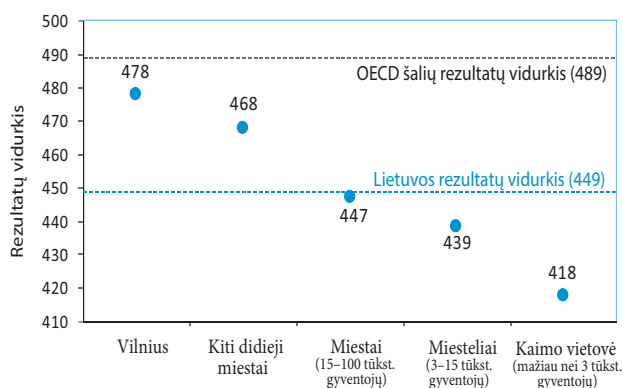
Socialinė bei ekonominė padėtis ir galimybės įgyti finansinių žinių yra susijusios ir su vietove, kurioje yra mokykla. Dėl skirtingo bendruomenių dydžio ir jų gyventojų tankumo mokiniams gali būti sutei-

kiamos nevienodos galimybės mokytis, nes mokyklų sistemos ir galimybės mokytis už mokyklos ribų skirtingose vietovėse gali skirtis. Didesnės bendruomenės gali suteikti mokiniams daugiau galimybių susipažinti su įvairesniais paprastais ir sudėtingais finansiniais produktais ir paslaugomis negu mažesnės. Todėl didesnėse bendruomenėse gyvenantys mokiniai turi daugiau progų patys priimti finansinius sprendimus ir daugiau galimybių pasirinkti iš įvairių produktų, pavyzdžiui, taupomąją sąskaitą arba mobiliojo ryšio planą. Geriau susipažinę su įprasta finansine veikla ir įgiję patirties sudėtingesnėje finansinėje aplinkoje, mokiniai tiesiogiai įgyja daugiau finansinio raštingumo žinių ir gebėjimų.

Mokyklų, veikiančių OECD šalių miestuose, turinčiuose nuo 3 000 iki maždaug 100 000 gyventojų, mokiniai vidutiniškai 21 tašku lenkia savo bendraamžius iš kaimo vietovių (turinčių mažiau kaip 3 000 gyventojų) mokyklų. Didmiesčių (turinčių daugiau nei 100 000 gyventojų) mokyklų mokiniai lenkia mažesnių miestų mokyklų mokinius 15 taškų (žr. 5.2 lentelę).

Daugelyje šalių mokinių, kurie lanko mokyklas kaimo vietovėse, rezultatai žemesni nei mokinių, besimokančių labiau urbanizuotose vietovėse veikiančiose ugdymo įstaigose. Didžiausi skirtumai tarp kaimo vietovių ir didmiesčių mokyklų mokinių rezultatų (pastarųjų naudai) pastebėti P-Š-D-G (Kinijoje), Peru ir Slovakijoje. Tačiau buvo ir tokių šalių (pvz., JAV), kuriose geresnių rezultatų pasiekė mažiau gyventojų turinčių miestų mokiniai. **Lietuvoje** atotrūkis tarp didmiesčių ir kaimų mokyklose besimokančių mokinių finansinio raštingumo rezultatų yra 51 taškas (žr. 5.2 lentelę).

Išsamesnė informacija apie **Lietuvos** penkiolikmečių rezultatus pagal vietovės, kurioje yra mokykla, urbanizacijos lygį pateikta 5.1 paveiksle. Kuo mažiau urbanizuotoje vietovėje yra mokykla, tuo žemesni mokinių finansinio raštingumo pasiekimai.

5.1 pav. Lietuvos mokinių finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal vietovės urbanizacijos lygį

Mokinių požiūris į mokymąsi

Mokinių požiūris į mokymąsi laikomas svarbiu finansinio raštingumo aspektu. Kaip jau minėta, pagal PISA taikomą finansinio raštingumo apibrėžtį, motyvacija ir pasitikėjimas savimi taikant įgytas žinias ir supratimą, laikomi pagrindiniais aspektais, padedančiais priimti veiksmingus sprendimus įvairiuose finansiniuose kontekstuose.

PISA 2012 finansinio raštingumo tyrimo rezultatai parodė, kad mokinių finansinis raštingumas yra susijęs su atkaklumu ir atvirumu sprendžiant problemas. Atkaklumas yra svarbus mokiniams tam tikrose finansinėse situacijose, pavyzdžiui, kai tenka taupyti, siekiant ilgalaikių tikslų, arba nagrinėti skirtingus pasiūlymus, ieškant geresnių finansinių sąlygų. Panašiai mokinių atvirumas sprendžiant sudėtingas problemas jiems pravers taikant žinias suaugus, kai teks priimti sprendimus situacijose, reikalaujančiose sisteminio požiūrio, pavyzdžiui, kai reikės apsispręsti, ar jie gali palikti namus ir gyventi savarankiškai, pasirinkti hipoteką arba pensijos kaupimo planą.

PISA 2015 tyrime mokinių motyvacija buvo vertinama klausiant, kiek jie sutinka ar nesutinka su konkrečiais teiginiais apie tai, ar jie nori turėti aukščiausius mokomųjų dalykų įvertinimus, ar baigę mokslus nori turėti galimybę rinktis iš geriausių pasiūlymų, ar visada ir visur nori būti geriausiais, ar yra ambicingi, ar nori būti vieni geriausių mokinių savo klasėje.

Motyvacija ir ambicijos skatina mokinius mokytis ir padeda jiems taikyti įgytas žinias ar priimti sprendimus. Tačiau interpretuojant rezultatus, būtina atsižvelgti į tai, kad atliekant PISA 2015 tyrimą, buvo vertinama motyvacija, susijusi išskirtinai su mokyklos kontekstu, o ne motyvacija apskritai.

5.3 lentelėje pateikti duomenys iliustruoja, kad OECD šalių mokiniai, kurie nori turėti aukščiausius įvertinimus, baigę mokslus nori turėti galimybę rinktis iš geriausių pasiūlymų, laiko save ambicingais ir nori būti geriausiais mokiniais savo klasėje, paprastai yra vidutiniškai finansiškai raštingesni negu mažiau šiuo požiūriu motyvuoti jų bendraamoksliai. **Lietuvoje**, kaip ir daugumoje kitų šalių, didžiausi rezultatų skirtumai (63 taškai) yra tarp mokinių, kurie baigę mokslus teigė norintys turėti galimybę rinktis iš geriausių pasiūlymų ir tų, kurie su šiuo teiginiu nesutiko.

Apibendrinant galima teigti, kad aukštesnius finansinio raštingumo rezultatus demonstruoja moki-

niai, kuriems būdingi lyderystės bruožai ir aukštas savo veiklos socialinio įvertinimo poreikis.

Su pinigais susijusi mokinių patirtis

Su pinigais susijusi mokinių patirtis nagrinėjama trijose srityse: piniginių reikalų aptarimas su tėvais ir draugais, pagrindinių finansinių produktų – banko sąskaitos ir debeto kortelės – valdymas ir pajamų gavimas iš įvairių šaltinių, įskaitant šeimą ir darbą. Taip pat analizuojamas šios mokinių patirties ryšys su finansinio raštingumo rezultatais.

Kai kuriose šalyse didelė dalis mokinių, atlikusių finansinio raštingumo užduotis, neatsakė į vieną ar daugiau klausimų apie patirtį, susijusią su pinigais, todėl šių šalių duomenys rezultatų lentelėse nepateikiami.

Piniginių reikalų aptarimas su tėvais ir draugais

Tėvai yra svarbus finansinės patirties šaltinis savo vaikams: jie yra elgesio pavyzdys, be to, tiesiogiai moko vaikus. Kanadoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Jungtinėje Karalystėje atlikto tyrimo apie jaunų žmonių finansinį elgesį duomenimis, paaugliai teigia, kad tėvai jiems yra svarbiausias žinių šaltinis, mokantis valdyti pinigus. Tėvai ne tik teikia patarimus: jų požiūris ir elgesys, įskaitant finansinių reikalų aptarimą su vaikais, veikia vaikų ekonominį elgesį – ir ne tik tol, kol jie dar jauni, bet ir vėliau, kai jie tampa suaugusiaisiais.

PISA 2015 finansinio raštingumo tyrimas suteikė duomenų apie tai, kaip dažnai mokiniai su tėvais arba globėjais aptaria piniginius reikalus, pavyzdžiui, išlaidas, taupymą ir bankininkystės ar investavimo klausimus. OECD šalyse vidutiniškai 16,4 proc. (**Lietuvoje** – 11,6 proc.) mokinių teigė niekada arba beveik niekada su tėvais neaptariantys piniginių reikalų, 32,4 proc. (**Lietuvoje** – 27,4 proc.) mokinių apie tai kalbasi kartą ar du per mėnesį, 33,9 proc. (**Lietuvoje** – 38 proc.) – kartą ar du per savaitę ir 17,3 proc. (**Lietuvoje** – 23 proc.) – beveik kiekvieną dieną (žr. 5.4 lentelę).

Vidutiniškai OECD šalyse mokiniai, kurie apie pinigus su tėvais kalbasi beveik kasdien arba apie tai nesi- kalba niekada, yra mažiau finansiškai raštingi, negu mokiniai, kurie šiuos klausimus aptaria kas savaitę arba kas mėnesį. Tokia pati tendencija stebima 10-yje šalių ir tik Rusijoje mokiniai, kurie dažniausiai aptaria piniginius klausimus su tėvais, demon- struoja aukščiausius finansinio raštingumo rezultatus.

Duomenys taip pat rodo, kad jaunuoliai piniginius reikalus dažniau aptaria su tėvais, globėjais ar kitais artimais suaugusiaisiais negu su draugais (žr. 5.5 lentelę). Įdomu tai, kad tų mokinių, kurie piniginius reikalus dažniausiai (beveik kiekvieną dieną) aptaria su draugais, finansinio raštingumo rezultatai yra žemiausi visose šalyse.

5.6 lentelėje taip pat matyti, kad OECD šalyse vidu- tiniškai 53,8 proc. (**Lietuvoje** – 50,8 proc.) moki- nių apie pinigus dažniau kalbasi su tėvais negu su draugais. Daugiausia tokių mokinių yra Italijoje (62,9 proc.) ir JAV (62,6 proc.), mažiausia – P-Š- D-G (Kinijoje) (37,6 proc.). Pastarojoje šalyje net 44,4 proc. penkiolikmečių apie piniginius reikalus vienodai dažnai kalba ir su tėvais, ir su draugais.

Mokiniai ne tik patys linkę piniginius reikalus daž- niau aptarti su tėvais nei su draugais, tačiau šios diskusijos yra susijusios su geresniais finansinio raštingumo pasiekimais nei panašūs pokalbiai su draugais. Visose šalyse nustatyta, kad mokiniai, kurie piniginius klausimus dažniau apsversto su tėvais negu su draugais, yra finansiškai raštinges- ni už bendramokslius, kurie apie pinigus dažniau kalbasi su draugais nei su tėvais. OECD šalyse šis skirtumas yra 51 taškas, **Lietuvoje** – 43 taškai. Tai skatina daryti prielaidą, kad mokiniai geriau išmoka finansinio raštingumo gebėjimų iš tėvų negu iš bendraamžių, tačiau gali būti ir taip, kad finansiškai raštingesni paaugliai geba suprasti, jog tėvai jiems gali suteikti naudingesnės informacijos ir patarimų negu draugai.

Vis dėlto reikia turėti mintyje, kad tėvai nebūtinai yra kokybiškos ir patikimos informacijos apie lėšų valdy- mą šaltinis. Tėvai, kurie įpratę savo biudžetą tvarky- ti stichiškai, kurie nesidomi finansiniais klausimais, turės mažai naudingos informacijos ir savo vaikams.

Naudojimasis pagrindiniais finansiniais produktais

Pinigai ir piniginės operacijos yra viena pagrindinių finansinio raštingumo vertinimo sričių. Spręsdami šios srities užduotis, mokiniai turi pademonstruoti žinias apie paprastų finansinių produktų valdymą bei gebėjimą atlikti paprastas pinigines operaci- jas. Dalyvaujant visuomenės gyvenime, neįmani- ma išlikti neutraliu ir neįsitraukti į oficialių finan- sinių sistemų veiklą. Beveik kiekvienas visuomenės narys dalyvauja šalies finansiniame gyvenime atlik- damas bet kurias finansines operacijas. Paauglystėje pradėjus valdyti banko sąskaitą ar naudoti banko kortelę, geriau susipažįstama su šiais finansiniais

produktais, o tai suteikia įgūdžių žymiai paprasčiau jais naudotis ir ateityje.

5.7 lentelėje pateikti duomenys apie banko sąskaitas turinčių penkiolikmečių mastus rodo didelius skirtumus tarp tyrime dalyvavusių šalių. Natūralu, kad šie skirtumai kyla ne vien dėl individualių pasakų turėti ar neturėti jaunuoliams tam tikrų bankinių produktų, bet ir nuo teisinių sistemų, kurioomis reglamentuojamos nepilnamečių galimybės jais naudotis.

Daugiau kaip 70 proc. penkiolikmečių, turinčių banko sąskaitas, yra Belgijoje (74,7 proc.), Kanadoje (77,6 proc.), Australijoje (79 proc.) ir Nyderlanduose (95 proc.). Mažiau nei 40 proc. jas turinčių mokinių yra Čilėje (27,2 proc.), Lenkijoje (27,8 proc.), Rusijoje (28,1 proc.), Italijoje (35,3 proc.) ir **Lietuvoje** (39 proc.). Mažiau kaip po 5 proc. kiekvienos šalies mokinių teigia, kad apskritai nežino, kas yra banko sąskaita.

10-yje ir 13 šalių banko sąskaitos turėjimas susijęs su aukštesniais finansinio raštingumo pasiekimais. Didžiausias banko sąskaitą turinčių ir jos neturinčių mokinių finansinio raštingumo rezultatų skirtumas nustatytas Nyderlanduose (85 taškai). Tik **Lietuvoje**, Rusijoje ir Slovakijoje statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta.

Mokinių, turinčių debeto kortelę (palyginti su turinčiais banko sąskaitą), procentinės dalys mažesnės visose šalyse (žr. 5.8 lentelę). Mažiausia mokinių dalis ją turi P-Š-D-G (Kinijoje) (7,9 proc.), Čilėje (8,6 proc.) ir Ispanijoje (8,7 proc.), didžiausia – Australijoje (32,7 proc.), Italijoje (36,6 proc.) ir Rusijoje (38,5 proc.). **Lietuvoje** debeto kortelę nurodė turintys 13,6 proc. penkiolikmečių.

Tačiau tai, kad mokiniai turi debeto kortelę, kur kas mažiau susiję su jų finansiniu raštingumu nei banko sąskaitos turėjimas. Tik Lenkijoje, Čilėje, Italijoje, Australijoje ir **Lietuvoje** debeto kortelės turėjimas susijęs su aukštesniais, o Slovakijoje – su žemesniais finansinio raštingumo rezultatais.

Mokinių pajamų šaltiniai

Ar mokiniai naudojami finansiniais produktais, pavyzdžiui, banko sąskaitomis, dar priklauso ir nuo to, ar jie gauna kokių nors pajamų.

5.9 lentelėje matyti, kokia dalis kiekvienos šalies mokinių gauna pinigų iš nurodytų šaltinių. Labiausiai paplitęs pajamų šaltinis visose šalyse yra draugų arba giminaičių dovanos: pinigų

nių dovanų gauna daugiau kaip 80 proc. Lenkijos, Italijos, **Lietuvos**, Rusijos, Australijos, Nyderlandų, Belgijos, Kanados ir JAV mokinių. Kišenpinigiai gaunami skirtingai: nuo 30,7 proc. (Italijoje) iki 50 proc. (Belgijoje) mokinių nurodė, kad gauna kišenpinigių už reguliariai atliekamus namų ruošos darbus. Nuo 28,8 proc. (JAV) iki 69,8 proc. (Belgijoje ir Nyderlanduose) mokinių atsakė, kad gauna kišenpinigių, neatlikdami jokių namų ruošos darbų. Daugiau kaip 40 proc. Lenkijos, **Lietuvos**, Slovakijos, Kanados, Belgijos, Rusijos, Australijos ir Nyderlandų penkiolikmečių nurodė, kad pinigų užsidirba po pamokų ar per atostogas, be to, daugiau kaip 40 proc., Australijos, Slovakijos, Nyderlandų, Belgijos, Kanados, JAV ir **Lietuvos** mokinių užsidirba pinigų atlikdami įvairius neoficialius darbus, pavyzdžiui, prižiūrėdami mažus vaikus arba tvarkydami sodą. Mažiau kaip 30 proc. mokinių užsidirba pinigų dirbdami šeimos versle. Pajamų už parduotus daiktus (pvz., vietos turgavietėse ar internete) gauna nuo 19,7 proc. mokinių Italijoje iki 47,5 proc. – **Lietuvoje**.

Mokinių finansinio raštingumo rezultatai gali būti siejami su keliais aspektais: kokie yra mokinių bendrieji gebėjimai, ar šalyje įteisinta finansinio ugdymo programa, kiek mokiniai patys stengiasi mokytis, kokios kitos neoficialaus mokymosi galimybės, pavyzdžiui, diskusijos su tėvais ar asmeninė patirtis. Viena iš tokios patirties rūšių galima laikyti apmokamų namų ruošos arba kitų nedidelių darbų atlikimą: tai leidžia jaunuoliams susipažinti su apmokamo darbo, užmokesčio ir pinigų valdymo principais.

5.10 lentelėje matyti, kaip šalyse skiriasi mokinių, gaunančių ir negaunančių pajamų iš įvairių šaltinių, finansinio raštingumo rezultatai.

Visose šalyse grynųjų pinigų iš draugų ar giminaičių dovanų gaunančių mokinių finansinio raštingumo rezultatas yra aukštesnis už tų, kurie tokių dovanų negauna. **Lietuvoje** šis skirtumas vienas didžiausių ir siekia 74 taškus. Gavę piniginių dovanų, mokiniai tuo pačiu turi nuspręsti, kaip su jais pasielgti – taupyti, išleisti, paskolinti, o gal paaukoti, – taip priimdami vieną ar kitą sprendimą jie įgyja tvarkymosi su finansais praktikos.

Daugelyje šalių mokinių, kurie gauna kišenpinigių už reguliariai atliekamus namų ruošos darbus, užsidirba pinigų dirbdami po pamokų, padėdami šeimos versle ar parduodami įvairius daiktus, finansinio raštingumo rezultatai žemesni už jų bendraamžių, kurie pinigų iš šių šaltinių negauna.

Mokinių pajamos už neregularius, atsitiktinius darbus daugelyje šalių nesusijusios su finansinio raštingumo pasiekimais. Tik JAV ir Kanados mokiniai, gaunantys pajamų už kartais pasitaikantį neoficialų darbą, pasiekia statistiškai reikšmingai aukštesnių, o Lenkijoje statistiškai reikšmingai žemesnių rezultatų.

Mokinių pirkimo, taupymo įpročiai ir ateities lūkesčiai

Privalomojo mokyklinio ugdymo programą bebaigiantys mokiniai netrukus turės priimti svarbius sprendimus dėl savo, kaip suaugusiųjų, gyvenimo, pavyzdžiui, nuspręsti, ar tęsti mokslus, ar pradėti dirbti. Bet kuris sprendimas turės ilgalaikių finansinių pasekmių ir lems tolesnį finansinių paslaugų pasirinkimą. Tęsiantys mokslus mokiniai, atsižvelgdami į savo šeimos finansinius išteklius, turės pasirinkti studijų finansavimo šaltinį: ar taupyti studijoms, ar imti studijų paskolą, o gal reikalinga suma jau yra sukaupta. Koks bebūtų priimtas sprendimas, privalomojo ugdymo programos baigimas daugeliui mokinių reiškia labiau savarankiško gyvenimo etapo pradžią ir poreikį planuoti biudžetą. Kitaip tariant, baigę mokyklą jaunuoliai jau galės teisiškai sudaryti finansines sutartis, įskaitant įvairių formų kredito sutartis, todėl daugės galimybių naudotis finansinėmis paslaugomis.

Gebėjimas galvoti apie ateitį ir priimti sprendimus, atsižvelgiant ne tik į neatidėliotinus, bet ir būsimus poreikius, pavyzdžiui, suprasti, kodėl svarbu taupyti arba investuoti į aukštąjį išsilavinimą, yra finansinio raštingumo bruožas.

Pirkimo ir taupymo įpročiai

PISA 2015 finansinio raštingumo tyrime dalyvavusių mokinių buvo klausiama, kaip jie elgtųsi tariamose pirkimo ir taupymo situacijose, panašiose į tas, kurias jie gali patirti artimiausioje ateityje. Jaunuolių taupymo įpročiai gali būti laikomi pirmu žingsniu siekiant finansinės nepriklausomybės, nes taupant galima surinkti pinigų sumą, reikalingą savarankiško gyvenimo pradžiai, be to, palaikomas nuolatinis tam tikros sumos rezervas leidžia būti finansiškai nepriklausomu. Taupymas padeda tapti finansiškai savarankiškesniems. Be to, vaikystėje pradėti formuoti taupymo įpročiai lemia taupymo įpročius jaunystėje ir vėliau.

Mokinių buvo teirautasi, kaip jie elgtųsi, jeigu norėtų ką nors nusipirkti, tačiau neturėtų tam pakan-

kamai pinigų. Vidutiniškai 62,8 proc. OECD šalių mokinių taupytų (žr. 5.11 lentelę). Taupymą pasirinktų daugiau nei pusė mokinių visose tyrime dalyvavusiose šalyse. Kiti du populiariausi dalykai, kurių imtųsi penkiolikmečiai, būtų pasiskolinti pinigų iš šeimos nario (OECD šalių vidurkis – 15,9 proc.) arba daikto iš viso nepirkti (OECD šalių vidurkis – 13,4 proc.). Tik nedidelė mokinių dalis nusipirktų norimą daiktą už pinigus, skirtus kitoms reikmėms (OECD šalių vidurkis – 4,8 proc.) arba skolintųsi pinigų iš draugų (OECD šalių vidurkis – 3,5 proc.). Taigi taupymą finansinio raštingumo tyrime dalyvavę penkiolikmečiai mato kaip produktyviausią kelią trokštamam daiktui įsigyti. **Lietuvos** rezultatai labai panašūs į OECD šalių vidurkį.

PISA 2015 finansinio raštingumo tyrime dalyvavusių mokinių buvo paprašyta pasirinkti vieną (iš kelių pateiktų) geriausiai juos apibūdinantį teiginį apie pinigų taupymą (žr. 5.12 lentelę).

Vidutiniškai visose OECD šalyse 19,4 proc. mokinių nurodė, kad jie tokią pačią pinigų sumą susitaupto kiekvieną savaitę arba mėnesį, 29,1 proc. susitaupto skirtingą pinigų sumą kiekvieną savaitę arba mėnesį, 20,1 proc. taupo tik tada, kai turi atliekamų pinigų, o 21,6 proc. taupo tik tada, kai nori ką nors nusipirkti. Tik labai maža dalis mokinių pinigų apskritai netaupo (5,6 proc.) arba netaupo, nes neturi pinigų (4,6 proc.). Taigi, beveik pusė visų OECD šalių mokinių taupo reguliariai.

Lietuvoje kas trečias mokinys kiekvieną savaitę ar mėnesį sutaupo skirtingą pinigų sumą; kas ketvirtas taupo pinigus tik tada, kai nori ką nors nusipirkti; kas penktas taupo tik tada, kai turi atliekamų pinigų. Dar mažiau mokinių – kas dešimtas – sutaupo tokią pačią pinigų sumą kiekvieną savaitę ar mėnesį, o pinigų netaupo – 8,8 proc.

Su studijomis ir karjera sietini mokinių lūkesčiai

Aukštasis išsilavinimas suteikia galimybes dirbti aukštos kvalifikacijos, gerai apmokamą, karjeros perspektyvų turintį darbą, todėl yra svarbi ateities investicija.

Mokinių buvo klausta, kokią išsilavinimą jie tikisi įgyti. Duomenys rodo, kad egzistuoja dideli mokinių lūkesčių dėl aukštojo išsilavinimo skirtumai tiek tarp šalių, tiek pagal mokinių socialinį, ekonominį ir kultūrinį (SEK) statusą. Penkiolikmečių, kurie tikisi įgyti aukštąjį universitetinį (ISCED¹ 5A ar 6

¹ Tarptautinis standartizuotas švietimo klasifikatorius (angl. *International Standard Classification of Education*)

lygmuo) išsilavinimą, skaičius svyruoja nuo mažiau nei 20 proc. Rusijoje ir Nyderlanduose iki daugiau nei 60 proc. JAV, Čilėje, Peru ir Kanadoje (žr. 5.13 lentelę). Su išsilavinimu siejami mokinių lūkesčiai glaudžiai susiję su socialine ir ekonomine padėtimi, o ji savo ruožtu, be kitų veiksnių, priklauso nuo tėvų išsilavinimo. Kuo aukštesnis mokinių SEK statusas, tuo didesni jų lūkesčiai įgyti aukštąjį išsilavinimą. Vidutiniškai OECD šalyse mokinių, kurie tikisi baigti aukštąją mokyklą, skaičius 40,3 procentinių punktų didesnis tarp palankiomis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis gyvenančių mokinių negu tarp prastesnėmis sąlygomis gyvenančių jų bendraamžių. Šis skirtumas yra teigiamas ir statistiškai reikšmingas visose šalyse: **Lietuvoje** ir Lenkijoje jis didžiausias, Rusijoje ir Nyderlanduose – mažiausias.

Tačiau įdomu tai, kad palankiomis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis gyvenančių Rusijos, Nyderlandų ir Belgijos mokinių lūkesčiai įgyti aukštąjį išsilavinimą yra mažesni nei mažiau palankiomis sąlygomis gyvenančių JAV mokinių. 1 iš 3 Rusijos ir Nyderlandų bei kas antras Belgijos mokinių, priklausantis 4-am SEK statuso ketvirčiui, tikisi įgyti aukštąjį išsilavinimą, kai tuo tarpu JAV iš 1-o SEK statuso ketvirčio tokių mokinių yra 2 iš 3. **Lietuvoje** aukštąjį išsilavinimą tikisi įgyti kas ketvirtas 1-o SEK statuso ketvirčio mokinių ir 8 iš 10 mokinių, priklausančių 4-am SEK statuso ketvirčiui.

OECD šalyse maždaug tris kartus didesnė 5 lygmenį pasiekusių mokinių dalis nei mokinių, pasiekusių 1 arba žemesnį lygmenį, atsakė, kad tikisi įgyti universitetinį išsilavinimą. P-Š-D-G (Kinijoje) ir Nyderlanduose šis santykis didesnis negu 15 kartų. Įdomu ir tai, kad kai kuriose šalyse (JAV, Čilėje ir Peru) daugiau kaip 45 proc. 2 lygmens nepasiekusių mokinių nurodė, kad tikisi baigti aukštąją mokyklą. Kadangi tyrimo duomenys neleidžia nustatyti priežastinių ryšių, todėl gali būti, kad finansiškai raštingi mokiniai labiau linkę investuoti į save arba kad savo ateitimi besirūpinantys mokiniai gali tapti labiau finansiškai raštingi.

Mokinių taip pat buvo teirautasi, kokį darbą jie tikisi dirbti būdami maždaug 30 metų amžiaus. Mokiniai, kurie tikisi dirbti vadovaujamą darbą (ISCO²-08

pagrindinės grupės kodas 1, išskyrus pogrupį 14), dirbti specialistais (ISCO-08 pagrindinės grupės kodas 2) arba užimti aukšto lygio ginkluotųjų pajėgų pareigūnų postus (ISCO-08 pogrupio kodas 01), buvo priskirti prie besitikinčiųjų dirbti aukštos kvalifikacijos darbą.

5.14 lentelėje matyti, kad mokinių, kurie tikisi dirbti aukštos kvalifikacijos darbą, skaičius svyruoja nuo maždaug 40 proc. Lenkijoje, Slovakijoje ir Nyderlanduose iki daugiau nei 70 proc. Brazilijoje, Kanadoje ir Peru. **Lietuvoje** tokių mokinių buvo 54,9 proc.

Karjeros lūkesčiai glaudžiai susiję su mokinių socialine ir ekonomine padėtimi. Vidutiniškai visose OECD šalyse mokinių, kurie tikisi dirbti aukštos kvalifikacijos darbą, skaičius 26,1 procentinio punkto (**Lietuvoje** – 34,7) didesnis tarp palankiomis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis gyvenančių mokinių negu tarp prastesnėmis sąlygomis gyvenančiųjų penkiolikmečių. Šis skirtumas yra teigiamas ir statistiškai reikšmingas visose šalyse. Taigi, kuo geresnė mokinių socialinė ir ekonominė padėtis, tuo didesni jų lūkesčiai dirbti aukštos kvalifikacijos reikalaujantį darbą.

Vertinant mokinių karjeros lūkesčius pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis, vidutiniškai OECD šalyse maždaug du kartus didesnė 5 lygmenį pasiekusių mokinių dalis nei mokinių, pasiekusių 1 arba žemesnį lygmenį, atsakė, kad sulaukę trisdešimties tikisi dirbti aukštos kvalifikacijos darbą. Tarp visų tyrime dalyvavusių šalių didžiausi skirtumai šiuo požiūriu nustatyti **Lietuvoje** ir Australijoje, mažiausi – Brazilijoje ir Peru.

Apibendrinant galima teigti, kad mokinių, kurie tikisi įgyti aukštąjį išsilavinimą arba dirbti aukštos kvalifikacijos darbą, dalis nuosekliai didėja kylant finansinio raštingumo pasiekimų lygmenims. Kuo aukštesnio lygmens gebėjimus mokiniai demonstruoja, tuo didesnė jų dalis tikisi įgyti aukštąjį išsilavinimą arba dirbti aukštos kvalifikacijos darbą. Ši tendencija būdinga visoms finansinio raštingumo tyrime dalyvavusioms šalims.

² Tarptautinis standartinis profesijų klasifikatorius (angl. *International Standard Classification of Occupations*)

5.1 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų ir mokinių socialinės, ekonominės ir kultūrinės (SEK) aplinkos ryšys

Šalys	Rezultato variacijos dalis, kurią paaiškina SEK aplinka	Regresijos koeficientas prie indekso	Rezultatų pasiskirstymas pagal SEK statuso indeksą				Mokinių, priklausančių 4 ir 1 SEK statuso ketvirčiams, rezultatų skirtumas		
			1-as ketvirtis	2-as ketvirtis	3-ias ketvirtis	4-as ketvirtis			
			% (S.P.)	Taškai (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)		Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)
P-S-D-G (Kinija)	16,8 (2,7)	45 (3,8)	•	500 (7,2)	552 (7,0)	580 (6,1)	632 (12,2)	132 (13,4)	◆
Peru	17,2 (1,7)	36 (1,9)	•	341 (3,6)	394 (5,2)	418 (4,7)	458 (5,6)	117 (6,3)	◆
Belgija	16,0 (1,7)	50 (3,2)	•	488 (5,1)	518 (4,7)	566 (4,1)	598 (4,4)	110 (7,1)	◆
Australija	12,0 (0,8)	51 (1,7)	•	454 (2,8)	489 (2,3)	521 (3,1)	561 (3,1)	107 (3,9)	◆
Nyderlandai	10,5 (1,5)	51 (4,4)	•	462 (7,3)	494 (4,7)	518 (4,5)	566 (4,5)	104 (9,0)	◆
Čilė	13,3 (1,5)	35 (2,2)	•	381 (6,2)	430 (5,9)	438 (5,1)	484 (4,4)	103 (6,8)	◆
JAV	11,1 (1,3)	36 (2,4)	•	445 (5,2)	469 (4,8)	499 (5,9)	542 (5,1)	97 (7,2)	◆
Slovakija	6,5 (1,7)	32 (4,3)	•	409 (9,1)	435 (4,7)	452 (5,0)	488 (6,3)	80 (10,0)	◆
Ispanija	9,1 (1,2)	26 (1,8)	•	429 (4,8)	459 (4,3)	480 (4,6)	508 (4,6)	79 (5,8)	◆
Brazilija	6,5 (1,2)	26 (2,6)	•	364 (4,7)	382 (3,9)	394 (5,2)	441 (7,0)	78 (8,1)	◆
Kanada	6,9 (1,1)	38 (3,4)	•	495 (5,9)	525 (5,3)	549 (6,2)	572 (6,4)	77 (7,9)	◆
Lenkija	7,8 (1,2)	34 (2,8)	•	453 (4,6)	475 (4,0)	491 (4,6)	526 (5,0)	73 (6,5)	◆
LIETUVA	6,7 (1,2)	31 (2,8)	•	419 (4,3)	432 (4,2)	460 (4,8)	490 (5,1)	71 (6,5)	◆
Italija	5,5 (1,0)	24 (2,4)	•	452 (5,3)	483 (3,7)	494 (3,9)	512 (4,3)	60 (6,4)	◆
Rusija	3,4 (1,0)	22 (3,2)	•	489 (4,7)	508 (4,7)	523 (4,3)	535 (4,7)	46 (6,2)	◆
OECD šalių vidurkis	9,9 (0,4)	38 (0,9)	•	447 (1,8)	478 (1,4)	501 (1,5)	536 (1,5)	89 (2,3)	◆

5.2 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje yra mokykla

A Mokyklos, esančios kaimo vietovėse (mažesnėse negu 3 000 gyventojų)
 B Mokyklos, esančios miestuose (nuo 3 000 iki 100 000 gyventojų)
 C Mokyklos, esančios didmiesčiuose (daugiau nei 100 000 gyventojų)

Šalys	Mokinių dalis			Mokinių finansinio raštingumo rezultatai			Mokinių, lankančių C ir A vietovėse esančias mokyklas, rezultatų skirtumas
	A	B	C	A	B	C	
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	
Belgija	c c	79,0 (3,3)	18,8 (3,1)	c c	549 (4,2)	514 (14,8)	c c
Nyderlandai	c c	72,3 (4,3)	26,9 (4,3)	c c	502 (7,4)	523 (15,7)	c c
P-S-D-G (Kinija)	6,8 (1,8)	55,7 (3,7)	37,6 (3,3)	501 (18,9)	541 (8,9)	622 (9,3)	121 (20,6) ♦
Peru	26,0 (2,4)	60,4 (3,1)	13,6 (2,1)	349 (7,4)	417 (4,7)	439 (11,4)	90 (14,1) ♦
Slovakija	17,6 (1,6)	70,0 (2,4)	12,4 (1,7)	403 (10,9)	449 (4,7)	489 (12,1)	86 (14,5) ♦
Brazilija	3,4 (0,7)	47,2 (2,4)	49,5 (2,4)	351 (12,9)	390 (4,8)	407 (6,5)	56 (14,4) ♦
LIETUVA	21,0 (1,3)	41,1 (1,5)	37,9 (0,8)	422 (6,0)	444 (4,6)	473 (6,0)	51 (9,1) ♦
Australija	4,1 (0,7)	28,4 (1,4)	67,6 (1,3)	468 (10,8)	482 (3,9)	518 (3,0)	51 (11,4) ♦
Čilė	1,8 (0,8)	32,6 (3,4)	65,6 (3,4)	397 (26,6)	411 (8,2)	447 (4,7)	50 (27,4) ♦
Italija	2,2 (1,0)	69,2 (3,0)	28,5 (2,7)	456 (22,1)	484 (4,4)	505 (6,9)	49 (23,0) ♦
Lenkija	36,3 (2,0)	38,1 (2,4)	25,6 (1,6)	472 (3,9)	487 (4,9)	505 (6,4)	34 (7,4) ♦
Rusija	14,1 (1,6)	35,1 (2,3)	50,8 (2,2)	496 (7,8)	502 (5,0)	527 (4,5)	31 (8,3) ♦
Kanada	7,7 (1,9)	37,3 (3,1)	54,9 (3,0)	520 (14,1)	525 (6,6)	547 (6,1)	27 (14,6) ♦
Ispanija	3,8 (1,2)	62,2 (3,3)	34,0 (3,2)	490 (11,2)	464 (3,2)	476 (6,6)	-14 (12,8) ♦
JAV	10,4 (1,8)	50,7 (3,6)	38,9 (3,4)	506 (8,1)	495 (4,7)	476 (7,5)	-30 (11,2) ♦
OECD šalių vidurkis	10,5 (0,5)	54,0 (1,0)	37,3 (0,9)	464 (5,4)	485 (1,7)	500 (2,9)	32 (5,8) ♦

5.3 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų skirtumai, susiję su mokinių motyvacija

Šalys	Finansinio raštingumo rezultatų skirtumai tarp mokinių, kurie sutinka ir nesutinka su konkrečiu teiginiu				
	Noriu turėti daugumos arba visų mokomųjų dalykų aukščiausius įvertinimus	Baigęs mokslus noriu turėti galimybę rinktis iš geriausių pasiūlymų	Visada ir visur noriu būti geriausias	Manau, kad esu ambicingas žmogus	Noriu būti vienas geriausių mokinių savo klasėje
	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)
Australija	45 (4,2) ♦	79 (6,2) ♦	-3 (3,0)	20 (3,6) ♦	50 (2,9) ♦
Belgija	-4 (5,2)	62 (10,6) ♦	0 (5,2)	46 (4,4) ♦	13 (4,9) ♦
Brazilija	36 (10,7) ♦	62 (11,8) ♦	-9 (4,3) ♦	20 (4,9) ♦	6 (4,0)
Čilė	17 (8,8)	40 (12,9) ♦	1 (5,6)	25 (4,8) ♦	6 (5,2)
Ispanija	24 (4,1) ♦	54 (8,4) ♦	12 (4,0) ♦	35 (3,5) ♦	30 (4,1) ♦
Italija	11 (6,2)	37 (10,7) ♦	-3 (4,1)	19 (4,1) ♦	15 (4,2) ♦
JAV	34 (10,9) ♦	47 (18,2) ♦	7 (10,4)	21 (5,6) ♦	19 (5,9) ♦
Kanada	32 (6,7) ♦	40 (11,8) ♦	10 (6,7)	10 (5,5)	36 (5,0) ♦
Lenkija	9 (3,5) ♦	29 (4,3) ♦	-2 (3,2)	12 (4,3) ♦	36 (3,7) ♦
LIETUVA	37 (4,9) ♦	63 (6,1) ♦	24 (3,4) ♦	36 (4,1) ♦	35 (3,5) ♦
Nyderlandai	73 (19,8)	92 (23,3) ♦	15 (5,7) ♦	57 (8,6) ♦	29 (5,3) ♦
Peru	18 (9,1) ♦	67 (9,1) ♦	34 (6,1) ♦	41 (3,9) ♦	18 (4,9) ♦
P-Š-D-G (Kinija)	-1 (4,1)	12 (11,9)	-12 (7,1)	6 (5,1)	43 (5,0) ♦
Rusija	19 (5,5) ♦	44 (8,6)	5 (4,7)	23 (4,9) ♦	19 (4,1) ♦
Slovakija	40 (7,1) ♦	57 (17,7) ♦	9 (8,2)	31 (7,1) ♦	35 (5,1) ♦
OECD šalių vidurkis	28 (2,8) ♦	54 (4,3) ♦	5 (1,9) ♦	28 (1,7) ♦	27 (1,5) ♦

- Regresijos koeficiento reikšmė statistiškai reikšminga
- ♦ Skirtumas statistiškai reikšmingas
- c Duomenys nepakankami

5.4 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas, pagal tai, kaip dažnai jie aptaria piniginius reikalus su tėvais, globėjais ar kitais artimais suaugusiaisiais

Šalys	Mokinių dalis				Mokinių finansinio raštingumo rezultatai			
	Niekada arba beveik niekada	Kartą ar du per mėnesį	Kartą ar du per savaitę	Beveik kiekvieną dieną	Niekada arba beveik niekada	Kartą ar du per mėnesį	Kartą ar du per savaitę	Beveik kiekvieną dieną
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)
Australija	15,7 (0,4)	34,9 (0,6)	37,1 (0,6)	12,4 (0,4)	480 (4,3)	515 (2,7)	518 (2,4)	480 (4,6)
Belgija	16,1 (1,2)	37,5 (1,4)	32,8 (1,5)	13,6 (1,0)	517 (11,1)	557 (5,2)	545 (7,2)	533 (8,3)
Brazilija	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
Čilė	18,7 (1,1)	29,0 (1,3)	29,6 (1,4)	22,6 (1,2)	410 (7,3)	439 (6,4)	449 (6,1)	434 (6,2)
Ispanija	21,6 (0,9)	28,0 (1,3)	32,1 (1,5)	18,3 (1,1)	459 (7,8)	469 (5,6)	472 (5,3)	465 (7,2)
Italija	17,6 (1,1)	25,3 (1,1)	34,5 (1,5)	22,7 (1,4)	453 (8,1)	493 (6,0)	501 (5,0)	490 (6,2)
JAV	12,3 (1,0)	32,4 (1,5)	34,1 (1,5)	21,2 (1,3)	486 (8,3)	503 (4,9)	504 (5,9)	462 (6,8)
Kanada	13,1 (0,8)	33,0 (1,4)	36,4 (1,3)	17,4 (1,1)	527 (8,6)	539 (6,6)	544 (5,8)	534 (8,4)
Lenkija	15,7 (0,9)	35,0 (1,2)	34,6 (1,2)	14,7 (0,8)	462 (7,7)	488 (5,3)	497 (4,6)	491 (8,5)
LIETUVA	11,6 (0,9)	27,4 (1,2)	38,0 (1,3)	23,0 (1,2)	403 (8,7)	454 (6,2)	469 (4,8)	454 (5,8)
Nyderlandai	13,1 (0,9)	35,6 (1,4)	36,7 (1,2)	14,5 (1,1)	474 (9,0)	531 (6,2)	535 (4,8)	505 (10,4)
Peru	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
P-Š-D-G (Kinija)	21,8 (1,3)	40,5 (1,2)	29,7 (1,2)	8,0 (0,7)	537 (9,0)	581 (7,3)	581 (10,5)	544 (12,1)
Rusija	14,6 (1,0)	29,2 (1,7)	35,9 (1,7)	20,3 (1,5)	480 (8,0)	503 (6,5)	509 (6,4)	520 (5,8)
Slovakija	20,2 (1,3)	33,6 (1,5)	31,1 (1,3)	15,1 (1,1)	402 (7,9)	451 (7,3)	452 (8,1)	447 (9,5)
OECD šalių vidurkis	16,4 (0,3)	32,4 (0,4)	33,9 (0,4)	17,3 (0,3)	467 (2,6)	498 (1,8)	502 (1,8)	484 (2,5)

5.5 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal tai, kaip dažnai jie aptaria piniginius reikalus su draugais

Šalys	Mokinių dalis				Mokinių finansinio raštingumo rezultatai			
	Niekada arba beveik niekada	Kartą ar du per mėnesį	Kartą ar du per savaitę	Beveik kiekvieną dieną	Niekada arba beveik niekada	Kartą ar du per mėnesį	Kartą ar du per savaitę	Beveik kiekvieną dieną
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)
Australija	38,5 (0,5)	34,3 (0,5)	21,0 (0,5)	6,1 (0,3)	518 (2,5)	515 (2,8)	496 (3,2)	431 (6,7)
Belgija	47,4 (1,8)	30,3 (1,4)	17,4 (1,3)	5,0 (0,8)	545 (5,5)	551 (6,8)	545 (8,8)	499 (18,6)
Brazilija	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
Čilė	42,6 (1,4)	28,3 (1,3)	20,8 (1,2)	8,2 (0,8)	444 (5,5)	439 (5,5)	425 (7,6)	409 (8,8)
Ispanija	42,0 (1,2)	30,1 (1,1)	20,5 (1,0)	7,4 (0,8)	474 (5,3)	478 (5,6)	457 (6,0)	426 (9,5)
Italija	45,6 (1,5)	29,6 (1,3)	17,4 (1,2)	7,4 (0,7)	487 (4,8)	492 (5,7)	496 (8,6)	460 (9,4)
JAV	45,2 (1,6)	30,2 (1,4)	15,7 (1,0)	8,9 (0,9)	503 (4,4)	508 (6,4)	481 (9,7)	422 (9,6)
Kanada	42,3 (1,2)	31,2 (1,2)	20,4 (1,0)	6,2 (0,6)	543 (5,4)	539 (6,2)	540 (7,4)	494 (15,1)
Lenkija	31,0 (1,1)	36,2 (1,0)	23,4 (1,1)	9,4 (0,7)	490 (5,2)	496 (5,2)	481 (6,6)	468 (8,8)
LIETUVA	26,5 (1,2)	34,3 (1,2)	25,9 (1,4)	13,3 (0,9)	454 (5,7)	462 (5,2)	454 (6,4)	439 (7,7)
Nyderlandai	39,0 (1,6)	32,9 (1,3)	21,5 (1,1)	6,7 (0,8)	515 (5,9)	536 (6,5)	530 (7,1)	457 (17,6)
Peru	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
P-Š-D-G (Kinija)	38,3 (1,3)	32,4 (1,2)	22,2 (1,1)	7,1 (0,6)	564 (6,2)	577 (9,0)	570 (9,8)	554 (14,8)
Rusija	37,5 (1,7)	28,5 (1,5)	23,3 (1,4)	10,7 (1,0)	501 (6,0)	514 (6,4)	509 (6,8)	498 (10,6)
Slovakija	32,5 (1,4)	34,0 (1,2)	21,2 (1,0)	12,4 (1,0)	455 (6,1)	453 (7,6)	441 (8,4)	385 (10,6)
OECD šalių vidurkis	40,6 (0,4)	31,7 (0,4)	19,9 (0,3)	7,8 (0,2)	497 (1,6)	501 (1,9)	489 (2,4)	445 (3,8)

5.6 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas priklausomai nuo to, ar jie dažniau piniginius reikalus aptaria su tėvais, ar su draugais

Šalys	Mokinių dalis			Mokinių finansinio raštingumo rezultatai			
	Dažniau su draugais nei su tėvais	Vienodai dažnai su tėvais ir su draugais	Dažniau su tėvais nei su draugais	Dažniau su draugais nei su tėvais	Vienodai dažnai su tėvais ir su draugais	Dažniau su tėvais nei su draugais	Skirtumas (dažniau su tėvais nei su draugais - dažniau su draugais nei su tėvais)
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Taškai (S.P.)
Australija	12,0 (0,4)	37,7 (0,5)	50,3 (0,5)	460 (4,5)	501 (2,6)	523 (2,2)	64 (4,6) ♦
Belgija	11,2 (1,2)	32,0 (1,4)	56,8 (1,8)	512 (13,6)	544 (7,3)	551 (4,5)	39 (14,2) ♦
Brazilija	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
Čilė	14,5 (1,0)	31,2 (1,3)	54,3 (1,5)	389 (7,7)	434 (6,0)	450 (4,7)	60 (8,0) ♦
Ispanija	14,4 (1,2)	35,0 (1,3)	50,6 (1,3)	431 (8,7)	470 (5,5)	478 (4,5)	47 (9,3) ♦
Italija	11,8 (1,0)	25,3 (1,2)	62,9 (1,5)	447 (8,6)	485 (6,0)	497 (3,8)	49 (8,9) ♦
JAV	10,5 (1,1)	26,9 (1,5)	62,6 (1,7)	452 (10,8)	487 (6,5)	504 (4,1)	52 (10,9) ♦
Kanada	10,1 (0,8)	31,9 (1,2)	57,9 (1,2)	512 (11,7)	532 (6,0)	546 (4,9)	34 (12,2) ♦
Lenkija	19,4 (1,0)	34,4 (1,3)	46,2 (1,3)	455 (6,6)	496 (5,5)	496 (4,5)	41 (7,8) ♦
LIETUVA	19,1 (1,1)	30,2 (1,2)	50,8 (1,4)	422 (7,0)	461 (5,0)	465 (4,4)	43 (7,3) ♦
Nyderlandai	12,0 (0,9)	36,0 (1,4)	52,0 (1,5)	482 (11,8)	519 (5,8)	532 (4,8)	50 (12,9) ♦
Peru	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
P-Š-D-G (Kinija)	18,0 (1,2)	44,4 (1,3)	37,6 (1,7)	549 (9,8)	571 (7,4)	576 (8,1)	28 (9,5) ♦
Rusija	17,6 (1,8)	27,0 (1,8)	55,4 (1,9)	486 (7,3)	509 (6,1)	512 (5,1)	26 (7,3) ♦
Slovakija	25,0 (1,5)	30,3 (1,4)	44,7 (1,5)	392 (7,5)	453 (6,6)	465 (5,8)	72 (7,7) ♦
OECD šalių vidurkis	14,1 (0,3)	32,1 (0,4)	53,8 (0,5)	453 (3,0)	492 (1,9)	504 (1,4)	51 (3,2) ♦

♦ Skirtumas statistiškai reikšmingas

m Nėra duomenų

5.7 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar turite banko sąskaitą?“

Šalys	Mokinių dalis			Mokinių finansinio raštingumo rezultatai				
	Taip	Ne	Nežinau, kas tai yra	Taip	Ne	Nežinau, kas tai yra	Ne arba Nežinau, kas tai yra	Skirtumas tarp „Taip“ ir „Ne arba Nežinau, kas tai yra“
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Taškai (S.P.)
Australija	79,0 (0,5)	19,4 (0,5)	1,6 (0,2)	514 (2,0)	482 (3,7)	373 (10,2)	474 (3,7)	41 (3,3) ◆
Belgija	74,7 (1,4)	24,9 (1,4)	c c	553 (3,9)	510 (9,6)	c c	509 (9,5)	44 (9,0) ◆
Brazilija	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
Čilė	27,2 (1,3)	70,4 (1,4)	2,3 (0,4)	453 (7,4)	430 (4,3)	339 (17,9)	428 (4,2)	25 (7,5) ◆
Ispanija	52,4 (1,3)	45,9 (1,3)	c c	485 (4,8)	451 (5,0)	c c	448 (5,1)	37 (6,1) ◆
Italija	35,3 (1,7)	63,0 (1,7)	1,7 (0,3)	505 (5,2)	480 (4,5)	406 (29,6)	478 (4,6)	26 (7,4) ◆
JAV	52,8 (1,8)	46,3 (1,8)	c c	513 (4,7)	473 (4,8)	c c	471 (4,7)	42 (6,0) ◆
Kanada	77,6 (1,3)	21,9 (1,3)	c c	547 (4,3)	508 (8,4)	c c	507 (8,3)	40 (8,7) ◆
Lenkija	27,8 (1,2)	69,9 (1,2)	2,3 (0,4)	498 (5,2)	485 (4,1)	399 (17,5)	483 (4,1)	16 (5,6) ◆
LIETUVA	39,0 (1,5)	59,0 (1,4)	2,0 (0,4)	457 (5,9)	455 (4,1)	341 (16,9)	451 (4,2)	5 (6,6)
Nyderlandai	95,0 (0,6)	4,7 (0,6)	c c	526 (3,8)	446 (14,3)	c c	440 (13,5)	85 (13,5) ◆
Peru	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
P-Š-D-G (Kinija)	46,1 (1,6)	50,1 (1,5)	3,8 (0,5)	584 (7,8)	565 (7,2)	441 (17,7)	556 (7,3)	27 (7,5) ◆
Rusija	28,1 (1,5)	70,0 (1,6)	c c	503 (6,9)	508 (4,1)	c c	507 (4,1)	-4 (6,4)
Slovakija	42,3 (1,4)	53,6 (1,5)	4,2 (0,6)	435 (6,6)	448 (5,9)	356 (14,7)	442 (5,7)	-7 (6,1)
OECD šalių vidurkis	56,4 (0,4)	42,0 (0,4)	m m	503 (1,6)	471 (2,3)	375 (8,5)	468 (2,2)	35 (2,5) ◆

5.8 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar turite debeto kortelę?“

Šalys	Mokinių dalis			Mokinių finansinio raštingumo rezultatai				
	Taip	Ne	Nežinau, kas tai yra	Taip	Ne	Nežinau, kas tai yra	Ne arba Nežinau, kas tai yra	Skirtumas tarp „Taip“ ir „Ne arba Nežinau, kas tai yra“
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Vidurkis (S.P.)	Taškai (S.P.)
Australija	32,7 (0,5)	58,0 (0,5)	9,2 (0,4)	514 (3,0)	509 (2,4)	482 (5,1)	506 (2,2)	8 (3,1) ♦
Belgija	16,4 (1,1)	60,6 (1,4)	23,0 (1,5)	554 (8,6)	548 (5,2)	527 (7,5)	542 (4,7)	12 (9,4)
Brazilija	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
Čilė	8,6 (0,9)	89,0 (1,0)	2,4 (0,4)	474 (13,5)	434 (4,3)	c c	431 (4,3)	43 (13,9) ♦
Ispanija	8,7 (0,7)	76,0 (1,1)	15,3 (1,0)	454 (10,8)	472 (4,2)	454 (8,2)	469 (3,9)	-15 (10,2)
Italija	36,6 (1,4)	60,9 (1,4)	2,5 (0,5)	507 (4,2)	480 (4,2)	407 (21,7)	477 (4,3)	30 (5,4) ♦
JAV	21,6 (1,2)	74,0 (1,3)	4,4 (0,6)	496 (7,5)	497 (4,1)	438 (17,9)	494 (4,0)	2 (7,3)
Kanada	16,3 (1,0)	74,3 (1,2)	9,4 (0,8)	528 (9,7)	546 (4,6)	513 (11,7)	542 (4,3)	-14 (9,7)
Lenkija	21,2 (1,1)	76,5 (1,1)	2,3 (0,4)	505 (5,4)	486 (3,9)	386 (16,1)	483 (4,0)	21 (5,7) ♦
LIETUVA	13,6 (1,0)	67,1 (1,3)	19,3 (1,1)	476 (9,1)	454 (4,2)	453 (6,9)	454 (3,8)	23 (9,1) ♦
Nyderlandai	10,5 (1,1)	76,7 (1,2)	12,7 (1,2)	509 (9,6)	532 (3,9)	484 (11,7)	526 (3,9)	-16 (10,8)
Peru	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
P-Š-D-G (Kinija)	7,9 (0,7)	62,1 (1,2)	30,0 (1,3)	568 (16,9)	577 (7,0)	560 (7,3)	571 (6,1)	-3 (13,7)
Rusija	38,5 (1,7)	60,0 (1,8)	c c	505 (6,2)	508 (4,1)	c c	508 (4,1)	-3 (5,3)
Slovakija	16,5 (1,1)	70,3 (1,8)	13,2 (1,1)	418 (10,9)	454 (5,9)	419 (10,4)	448 (5,8)	-30 (12,5) ♦
OECD šalių vidurkis	18,9 (0,3)	71,6 (0,4)	9,4 (0,3)	496 (2,8)	496 (1,4)	457 (4,4)	492 (1,3)	4 (3,0)

5.9 lentelė. Mokių pajamų šaltiniai

Šalys	Dalis mokinių, kurie gauna...						
	...kišenpinigių už reguliariai atliekamus namų ruošos darbus	...kišenpinigių, neatliekant jokių namų ruošos darbų	...pinigų už darbą po pamokų (pvz., darbą atostogų metu, nepilnu etatu)	...už darbą šeimos versle	...už kartais pasitaikančią neoficialų darbą (pvz., vaiko priežiūrą, darbą sode)	...grynųjų pinigų, kuriuos dovanoja draugai ar giminaičiai	...pinigų už parduotus daiktus (pvz., vietos turgavietėse, internete)
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)
Australija	49,0 (0,6)	30,4 (0,6)	51,9 (0,6)	20,3 (0,4)	44,4 (0,6)	87,6 (0,4)	36,6 (0,6)
Belgija	50,0 (1,6)	69,8 (1,6)	47,6 (1,7)	14,4 (1,0)	49,2 (1,6)	89,6 (1,0)	30,7 (1,6)
Brazilija	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
Čilė	40,3 (1,5)	34,1 (1,5)	25,1 (1,5)	17,8 (1,1)	17,1 (1,1)	69,7 (1,7)	34,8 (1,6)
Ispanija	36,0 (1,5)	31,8 (1,3)	22,6 (1,1)	16,5 (1,1)	25,0 (1,2)	79,0 (1,2)	23,1 (1,1)
Italija	30,7 (1,3)	33,1 (1,8)	16,3 (1,2)	16,0 (1,2)	20,7 (1,2)	83,4 (1,1)	19,7 (1,2)
JAV	43,7 (1,5)	28,8 (1,2)	37,6 (1,5)	19,7 (1,1)	55,1 (1,5)	90,6 (0,8)	39,0 (1,5)
Kanada	40,5 (1,5)	34,0 (1,3)	46,7 (1,8)	17,2 (0,8)	54,6 (1,8)	90,2 (0,8)	31,7 (1,3)
Lenkija	47,1 (1,4)	48,2 (1,3)	42,6 (1,4)	23,3 (1,2)	33,9 (1,4)	82,4 (1,1)	40,5 (1,4)
LIETUVA	45,7 (1,4)	47,8 (1,4)	44,5 (1,6)	29,6 (1,3)	55,1 (1,6)	86,7 (1,0)	47,5 (1,7)
Nyderlandai	41,3 (1,4)	69,8 (1,4)	52,6 (1,6)	15,0 (1,0)	47,0 (1,4)	89,3 (0,9)	33,5 (1,5)
Peru	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
P-S-D-G (Kinija)	46,0 (1,4)	44,7 (1,5)	36,3 (1,5)	13,7 (0,9)	16,2 (1,0)	68,3 (1,3)	28,0 (1,2)
Rusija	36,3 (1,7)	58,7 (1,9)	51,2 (2,1)	17,6 (1,2)	24,8 (1,8)	87,6 (1,1)	28,9 (1,3)
Slovakija	48,9 (1,6)	42,4 (1,6)	44,8 (1,6)	22,3 (1,1)	46,2 (1,4)	75,7 (1,2)	36,0 (1,4)
OECD šalių vidurkis	42,7 (0,5)	42,3 (0,4)	38,8 (0,5)	18,3 (0,3)	39,3 (0,4)	83,8 (0,3)	32,6 (0,4)

◆ Skirtumas statistiškai reikšmingas

c Duomenys nepakankami

m Nėra duomenų

5.10 lentelė. Finansinio raštingumo rezultatų skirtumai, susiję su mokinių pajamų šaltiniais

Šalys	Finansinio raštingumo rezultatų skirtumas tarp mokinių, kurie gauna ir negauna...						
	...kišenpinigių už reguliariai atliekamų namų ruošos darbų	...kišenpinigių, neatliekant jokių namų ruošos darbų	...pinigų už darbą po pamokų (pvz., darbą atostogų metu, nepilnu etatu)	...už darbą šeimos versle	...už kartais pasitaikantį neoficialų darbą (pvz., vaiko priežiūrą, darbą sode)	...grynųjų pinigų, kuriuos dovanoja draugai ar giminičiai	...pinigų už parduodamus daiktus (pvz., vietos turgavietėse, internete)
	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)	Taškai (S.P.)
Australija	-22 (3,0) ♦	-26 (3,8) ♦	-14 (3,4) ♦	-39 (3,9) ♦	2 (3,5)	55 (5,3) ♦	-27 (3,1) ♦
Belgija	-34 (7,3) ♦	-4 (6,3)	-5 (7,1)	-18 (9,8)	12 (6,7)	93 (12,3) ♦	-17 (6,9) ♦
Brazilija	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
Čilė	-24 (9,1) ♦	2 (9,6)	-17 (13,8)	-39 (13,1) ♦	13 (12,6)	31 (9,0) ♦	5 (9,4)
Ispanija	-10 (6,3)	2 (6,2)	-12 (8,5)	-51 (11,0) ♦	8 (7,9)	34 (7,8) ♦	-27 (7,5) ♦
Italija	-20 (8,7) ♦	-13 (7,7)	-14 (10,9)	-44 (11,0) ♦	-4 (8,1)	52 (10,0) ♦	7 (7,3)
JAV	-24 (5,9) ♦	-26 (7,3) ♦	-7 (7,3)	-18 (8,7) ♦	29 (6,6) ♦	85 (10,0) ♦	-23 (6,7) ♦
Kanada	-14 (7,2) ♦	-21 (8,2) ♦	-2 (8,0)	-22 (11,9)	14 (6,7) ♦	36 (15,4) ♦	-17 (8,0) ♦
Lenkija	-18 (5,2) ♦	-2 (5,0)	-12 (6,0) ♦	-35 (6,8) ♦	-17 (6,4) ♦	45 (7,6) ♦	0 (5,3)
LIETUVA	-22 (6,0) ♦	21 (5,8) ♦	-5 (6,1)	-26 (6,6) ♦	-8 (5,8)	74 (8,3) ♦	-3 (6,9)
Nyderlandai	-28 (6,6) ♦	35 (9,0) ♦	-3 (6,8)	-45 (11,4) ♦	10 (7,4)	59 (13,6) ♦	-6 (7,0)
Peru	m m	m m	m m	m m	m m	m m	m m
P-Š-D-G (Kinija)	-9 (7,3)	38 (7,4) ♦	-12 (7,4)	-56 (11,2) ♦	3 (12,4)	48 (7,7) ♦	-12 (10,0)
Rusija	-19 (6,9) ♦	18 (6,2) ♦	-5 (7,1)	-34 (6,7) ♦	-9 (7,1)	35 (8,9) ♦	4 (7,7)
Slovakija	-24 (7,3) ♦	-3 (8,3)	-16 (8,5)	-47 (9,1) ♦	-5 (7,7)	52 (9,6) ♦	-16 (7,6) ♦
OECD šalių vidurkis	-22 (2,2) ♦	-6 (2,3) ♦	-10 (2,7) ♦	-36 (3,2) ♦	6 (2,4) ♦	54 (3,3) ♦	-12 (2,2) ♦

5.11 lentelė. Mokinių pirkimo įpročiai

Šalys	Dalis mokinių, kurie, neturėdami reikalingos sumos pirkiniui, kurio tikrai nori...				
	...pirktų tai už pinigų, kurie buvo skirti kitoms reikmėms	...bandytų pasiskolinti pinigų iš šeimos narių	...bandytų pasiskolinti pinigų iš draugų	...taupytų	...nepirktų
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)
Australija	4,1 (0,2)	15,0 (0,5)	2,1 (0,2)	66,5 (0,6)	12,2 (0,4)
Belgija	5,7 (0,7)	14,1 (1,1)	4,5 (0,6)	58,4 (1,4)	17,3 (1,1)
Brazilija	m m	m m	m m	m m	m m
Čilė	3,3 (0,5)	13,2 (0,9)	2,2 (0,5)	70,7 (1,2)	10,6 (0,8)
Ispanija	4,9 (0,6)	17,6 (1,0)	2,9 (0,5)	65,6 (1,5)	9,0 (0,9)
Italija	4,1 (0,6)	22,2 (1,3)	2,5 (0,4)	58,6 (1,4)	12,6 (0,9)
JAV	3,7 (0,5)	11,6 (0,8)	c c	69,2 (1,3)	14,3 (1,1)
Kanada	3,8 (0,6)	13,8 (1,0)	1,7 (0,3)	63,2 (1,4)	17,5 (1,0)
Lenkija	6,1 (0,6)	22,3 (1,2)	3,6 (0,5)	58,9 (1,3)	9,2 (0,8)
LIETUVA	8,0 (0,8)	13,3 (1,0)	4,9 (0,7)	60,8 (1,2)	13,0 (0,9)
Nyderlandai	4,7 (0,6)	12,2 (0,9)	c c	64,7 (1,3)	17,2 (1,2)
Peru	m m	m m	m m	m m	m m
P-Š-D-G (Kinija)	6,0 (0,6)	11,5 (0,8)	4,2 (0,6)	68,3 (1,2)	9,9 (0,8)
Rusija	5,0 (0,7)	13,4 (1,1)	4,1 (0,6)	69,3 (1,4)	8,2 (0,7)
Slovakija	8,0 (0,7)	16,7 (1,1)	8,8 (1,0)	52,5 (1,7)	13,9 (0,9)
OECD šalių vidurkis	4,8 (0,2)	15,9 (0,3)	3,5 (0,2)	62,8 (0,4)	13,4 (0,3)

5.12 lentelė. Mokinių taupymo įpročiai

Šalys	Dalis mokinių, kurie nurodė, kad pateiktas teiginys apie pinigų taupymą juos apibūdina geriausiai					
	Kiekvieną savaitę ar mėnesį sutaupau tokią pačią pinigų sumą	Kiekvieną savaitę ar mėnesį sutaupau pinigų, bet jų suma skiriasi	Taupau tik tada, kai turiu atliekamų pinigų	Taupau pinigus tik tada, kai noriu ką nors nusipirkti	Pinigų netaupau	Pinigų neturiu, todėl ir netaupau
	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)
Australija	24,6 (0,5)	32,3 (0,6)	16,0 (0,5)	17,3 (0,4)	3,9 (0,2)	5,9 (0,3)
Belgija	22,0 (1,3)	31,1 (1,7)	15,1 (0,9)	21,3 (1,1)	7,9 (1,0)	c c
Brazilija	m m	m m	m m	m m	m m	m m
Čilė	22,3 (1,2)	22,9 (1,3)	22,3 (1,3)	23,4 (1,2)	4,4 (0,5)	4,8 (0,7)
Ispanija	18,4 (1,1)	31,4 (1,2)	23,0 (1,0)	19,4 (1,0)	4,4 (0,6)	3,3 (0,5)
Italija	12,0 (0,9)	31,3 (1,1)	21,5 (1,2)	26,8 (1,2)	4,6 (0,6)	3,8 (0,5)
JAV	17,7 (1,1)	31,8 (1,3)	19,4 (1,2)	19,8 (1,2)	4,6 (0,6)	6,7 (0,7)
Kanada	19,5 (1,2)	32,8 (1,1)	16,7 (1,0)	20,1 (1,0)	4,1 (0,6)	6,8 (0,7)
Lenkija	18,3 (1,0)	19,6 (1,0)	28,4 (1,1)	23,0 (1,1)	7,9 (0,7)	2,8 (0,4)
LIETUVA	12,4 (0,9)	29,9 (1,3)	22,9 (1,0)	26,0 (1,2)	6,5 (0,7)	2,3 (0,4)
Nyderlandai	23,7 (1,0)	34,8 (1,4)	12,5 (0,9)	20,4 (1,2)	7,2 (0,7)	c c
Peru	m m	m m	m m	m m	m m	m m
P-Š-D-G (Kinija)	14,8 (1,0)	43,3 (1,2)	18,9 (1,0)	13,6 (0,9)	4,7 (0,5)	4,7 (0,6)
Rusija	16,2 (1,2)	19,7 (1,4)	20,5 (1,4)	29,5 (1,5)	10,4 (1,1)	3,7 (0,6)
Slovakija	15,7 (0,9)	23,5 (1,2)	25,9 (1,2)	24,8 (1,2)	7,2 (0,7)	2,9 (0,4)
OECD šalių vidurkis	19,4 (0,3)	29,1 (0,4)	20,1 (0,3)	21,6 (0,3)	5,6 (0,2)	4,6 (0,2)

♦ Skirtumas statistiškai reikšmingas

c Duomenys nepakankami

m Nėra duomenų

5.13 lentelė. Mokiinių lūkesčiai dėl savo išsilavinimo

Šalys	Dalis mokiinių, kurie tikisi įgyti aukštąjį išsilavinimą (ISCED 5A ar 6 lygmuo)									
	Visi mokiniai	Pagal SEK statusą				Pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis				
		1-as ketvirtis	4-as ketvirtis	Skirtumas (4-as ketvirtis - 1-as ketvirtis)		1 ar žemesnis lygmuo	2 lygmuo	3 lygmuo	4 lygmuo	5 lygmuo
		% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)		% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)
Slovakija	m m	m m	m m	m m		m m	m m	m m	m m	m m
JAV	76,0 (0,8)	60,3 (1,4)	91,6 (0,8)	31,3 (1,6)		55,6 (2,0)	71,4 (1,5)	80,6 (1,4)	87,5 (1,6)	93,7 (1,3)
Čilė	66,6 (1,0)	46,1 (1,7)	84,2 (0,9)	38,1 (1,9)		47,6 (1,5)	68,9 (1,7)	81,6 (1,8)	89,0 (1,8)	93,3 (2,5)
Peru	64,3 (0,8)	50,9 (1,7)	79,7 (1,1)	28,8 (1,9)		50,1 (1,3)	69,8 (1,7)	82,5 (1,4)	89,6 (2,0)	94,4 (3,1)
Kanada	64,1 (1,2)	42,0 (1,7)	84,8 (1,1)	42,8 (1,8)		37,1 (2,6)	50,2 (2,5)	62,2 (2,0)	72,6 (1,8)	82,0 (1,6)
Australija	54,2 (0,6)	33,9 (0,9)	76,4 (0,9)	42,5 (1,3)		21,3 (1,2)	37,3 (1,2)	54,7 (1,4)	71,7 (1,2)	88,4 (0,9)
LIETUVA	53,6 (1,3)	25,6 (1,2)	82,4 (1,4)	56,9 (1,9)		28,1 (1,6)	47,9 (2,2)	68,7 (2,0)	85,5 (1,9)	92,8 (2,2)
Ispanija	51,0 (1,0)	27,0 (1,2)	78,0 (1,0)	51,0 (1,4)		20,6 (1,4)	42,3 (2,0)	62,0 (1,5)	78,1 (1,7)	89,6 (2,5)
Lenkija	48,0 (1,1)	22,8 (1,3)	80,2 (1,2)	57,4 (1,8)		21,9 (2,1)	36,3 (2,0)	52,4 (1,9)	68,9 (2,2)	83,2 (2,7)
Brazilija	46,2 (0,6)	32,9 (0,8)	63,5 (1,0)	30,6 (1,3)		34,8 (0,9)	52,0 (1,2)	61,0 (1,7)	67,8 (2,2)	72,3 (3,2)
Italija	38,3 (1,2)	20,5 (1,5)	58,4 (1,7)	37,9 (2,2)		17,5 (2,2)	30,5 (1,7)	42,4 (1,9)	53,1 (2,4)	63,2 (3,7)
P-S-D-G (Kinija)	37,7 (1,8)	15,8 (1,3)	66,7 (2,4)	50,9 (2,6)		4,4 (1,2)	10,3 (1,8)	20,7 (1,7)	38,5 (2,1)	67,5 (2,2)
Belgija	28,8 (0,8)	12,3 (1,1)	47,4 (1,8)	35,1 (2,0)		11,3 (2,3)	11,9 (1,9)	19,5 (1,6)	32,2 (1,8)	50,0 (1,7)
Nyderlandai	17,4 (0,7)	7,3 (0,8)	33,6 (1,6)	26,3 (1,9)		2,6 (0,7)	3,7 (0,7)	8,4 (1,1)	22,3 (1,9)	50,9 (2,5)
Rusija	16,9 (0,7)	7,2 (1,0)	29,4 (1,3)	22,3 (1,6)		7,3 (1,5)	10,3 (1,2)	15,4 (1,1)	21,8 (1,6)	33,1 (2,8)
OECD šalių vidurkis	49,4 (0,3)	30,2 (0,4)	70,5 (0,4)	40,3 (0,6)		26,1 (0,6)	39,2 (0,6)	51,5 (0,5)	63,9 (0,6)	77,1 (0,8)

5.14 lentelė. Mokiinių karjeros lūkesčiai

Šalys	Dalis mokiinių, kurie tikisi, kad būdami 30-ies metų, jie dirbs aukštos kvalifikacijos* darbą									
	Visi mokiniai	Pagal SEK statusą				Pagal finansinio raštingumo pasiekimų lygmenis				
		1-as ketvirtis	4-as ketvirtis	Skirtumas (4-as ketvirtis - 1-as ketvirtis)		1 ar žemesnis lygmuo	2 lygmuo	3 lygmuo	4 lygmuo	5 lygmuo
		% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)		% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)	% (S.P.)
Belgija	m m	m m	m m	m m		m m	m m	m m	m m	m m
Peru	72,4 (0,8)	62,2 (1,3)	82,8 (1,1)	20,7 (1,6)		63,0 (1,1)	77,1 (1,4)	83,9 (1,2)	87,2 (2,4)	87,5 (4,2)
Kanada	71,4 (0,9)	58,8 (1,4)	83,5 (1,1)	24,7 (1,6)		51,8 (2,7)	61,7 (2,1)	68,8 (1,9)	77,5 (1,7)	84,9 (1,3)
Brazilija	71,2 (0,5)	68,0 (0,9)	76,5 (0,9)	8,5 (1,2)		65,7 (0,8)	73,9 (1,2)	78,1 (1,2)	81,5 (1,8)	83,9 (2,3)
Čilė	66,1 (0,9)	55,7 (1,8)	77,2 (1,1)	21,5 (2,2)		54,5 (1,6)	66,4 (1,7)	75,7 (1,8)	79,9 (2,3)	82,1 (3,3)
Ispanija	65,0 (0,8)	51,2 (1,4)	79,6 (1,0)	28,4 (1,7)		47,5 (1,5)	62,2 (1,7)	71,6 (1,4)	78,6 (1,7)	80,4 (2,9)
Rusija	63,9 (1,1)	52,6 (2,5)	74,6 (1,6)	21,9 (2,6)		47,9 (3,8)	56,3 (2,3)	64,9 (1,6)	70,3 (2,0)	77,2 (2,5)
JAV	63,9 (0,7)	57,9 (1,2)	72,5 (1,2)	14,7 (1,8)		50,3 (1,6)	58,1 (1,8)	67,8 (1,5)	71,5 (1,8)	79,2 (2,3)
Australija	60,2 (0,6)	47,3 (1,2)	73,2 (1,0)	25,9 (1,4)		35,7 (1,3)	50,6 (1,3)	62,9 (1,2)	71,7 (1,4)	79,6 (1,4)
LIETUVA	54,9 (0,8)	38,0 (1,4)	72,7 (1,3)	34,7 (2,0)		36,8 (1,5)	52,5 (1,9)	65,1 (1,9)	74,3 (2,5)	82,1 (3,3)
Italija	51,8 (1,0)	37,3 (1,9)	68,3 (1,3)	31,0 (2,1)		34,2 (2,6)	46,2 (2,0)	56,1 (1,9)	63,2 (2,2)	68,7 (2,8)
P-S-D-G (Kinija)	45,2 (1,0)	34,5 (1,7)	56,3 (1,7)	21,9 (2,5)		31,4 (2,6)	34,1 (2,7)	40,0 (1,9)	46,0 (1,5)	55,2 (1,6)
Nyderlandai	42,9 (0,8)	34,0 (1,6)	54,2 (1,6)	20,2 (2,2)		24,5 (1,8)	34,6 (1,9)	41,8 (1,7)	50,8 (2,0)	60,3 (1,9)
Slovakija	42,4 (1,2)	26,9 (1,9)	58,1 (1,4)	31,2 (2,1)		27,0 (1,7)	41,7 (2,4)	49,9 (2,3)	58,7 (2,6)	64,5 (3,1)
Lenkija	41,0 (1,0)	24,3 (1,5)	62,0 (1,6)	37,7 (2,1)		21,0 (1,9)	35,2 (1,8)	45,5 (1,8)	53,4 (2,3)	63,3 (3,2)
OECD šalių vidurkis	56,1 (0,3)	43,7 (0,5)	69,9 (0,4)	26,1 (0,6)		38,5 (0,6)	50,7 (0,6)	60,0 (0,6)	67,3 (0,7)	73,7 (0,9)

* Aukštos kvalifikacijos darbą dirbantiems priskiriami vadovai (ISCO-08 pagrindinės grupės kodas 1, išskyrus pogrūpį 14), specialistai (ISCO-08 pagrindinės grupės kodas 2) ir aukšto lygio įginkluotųjų pajėgų pareigūnai (ISCO-08 pogrūpio kodas 01)

♦ Skirtumas statistiškai reikšmingas

m Nėra duomenų

LITERATŪRA

- OECD PISA 2015 duomenų bazė. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/pisa/data/2015database/>
- OECD PISA 2015 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematic and Financial Literacy. Paris: OECD Publishing, 2016. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/publications/pisa-2015-assessment-and-analytical-framework-9789264255425-en.htm>
- OECD PISA 2015 Results (Volume IV): Students' Financial Literacy. Paris: OECD Publishing, 2017. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/pisa-2015-results-volume-iv-9789264270282-en.htm>
- Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas = Programme for International Student Assessment: OECD PISA 2015: Ataskaita / [rengė Rita Dukynaitė, Ramutė Skripkienė, Mindaugas Stundža, Benediktas Bilinksas]. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras, 2016. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/6566_OECD_PISA2015_Ataskaita.pdf

Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas OECD PISA 2015: Finansinio raštingumo ataskaita
Rita Dukynaitė, Ramutė Skripkienė, Mindaugas Stundža, Natalija Valavičienė

Tiražas 400 egz.

Išleido:

Nacionalinis egzaminų centras, M. Katkaus g. 44, LT-09217 Vilnius

Spausdino:

UAB "Petro Ofsetas", Naujoji Rionų g. 25 C, LT-03153 Vilnius

ISBN 978-609-8134-19-3

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).